Proletari din toate țările uniți-vă!

Gazeta literară

Anul IX, nr. 426 — 19

Joi 10 mai 1962 — ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMINĂ — 8 pagini 50 bani

IN ACEST NUMĂR:

TRAIAN COȘOVEI: Povestire

H. ZINCĂ: Trei miniaturi

V. MINDRA: Cronica dramatică

DUPĂ SESIUNE

Țara-i primește pe cei unsprezece mii, ieșită la porți, le dă îmbrățișarea drumețului, le ia desaga din mîini, zicîndu-le de sănătate, de vreme, spre a le risipi un pic osteneala, apoi se grăbește să știe, cum e firesc; îi întreabă:

— Ce-ai făcut la București, Ioane, Stane, Dumitre?

Și cei unsprezece mii răspund, cu duh și har, în graiul lor de baladă:

— Am schimbat florile experienței.

— Am legiuit.

— Am pus în sfatul țării problema porumbului.

— Am parafat colectivizarea totală.

— Am învățat cum trebuie să învățăm...

Și țara nu ostenește ascultîndu-i, iar cînd povestitorii vor să încheie, alte întrebări le stimulează vorbirea.

— Cum e făcut palatul acela de sticlă cu cupola lui semănînd, zice-se, cu o imensă lalea?

— Ce grai au realizările voastre printre celelalte realizări ale țării?

— În ce fel ai petrecut zîntîiul de Mai?

— Care-i ponderea agronomului în situația dată?

— Cum se pune problema unificării?

Întrebări și răspunsuri; primăvara-i neobișnuită, adînc meditativă, poartă în circă răspunderi; la țară se discută economie concretă.

Ne vom întreba, prin ani, ce semne distinctive a avut sesiunea de la sfîrșitul lunii aprilie, încît ea ni s-a întipărit în memorie și o numim în chip unanim *sesiune istorică*. Ni-i lesne de răspuns de pe acum, pentru că acest sfat extraordinar al Marii Adunări Naționale se înscrie, prin importanța problemelor înfățișate, pe marile coordonate ale destinului poporului nostru.

Ea este *istorică* pentru că încoronează în chipul cel mai fericit lupta dreaptă a bunilor și străbunilor noștri; răzbună pe cei unsprezece mii care au mușcat sub plumbii lui 1907 țărina. (E un mare și inspirat poet acela care a deschis în inimile noastre acest simbolic și înalt curcubeu, care leagă astdouă evenimente ale istoriei despărțite de peste o jumătate de secol).

Ea este *istorică* pentru că distinge un moment deosebit, hotărîtor, al revoluției noastre, caracterizat în Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej prin aceste cuvinte limpezi, frumoase, durabile, ca marmura: *„În Republica Populară Romînă socialismul a învins definitiv la orașe și sate"*.

Ea este *istorică* pentru că e fructul celei mai largi reprezentări a poporului, a alianței muncitorești-țărănești, expresia unui înalt democratism. Cînd întîiul deputat al țării, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a cerut, printr-o derogare de lege, dreptul excepțional de a vota și invitații, ca reprezentanți aleși ai întregului popor, am trăit tulburătorul sentiment că sub uriașa cupolă de sticlă, oțel și neon, votează însăși țara.

Ea este *istorică* pentru că sintetizează datele teoriei și practicii revoluționare verificate. Marcînd un moment deosebit, sărbătoresc din viața poporului nostru, sesiunea a fost în egală măsură și o adunare de lucru, a elaborat căile de muncă, de învățătură, de conducere, de organizare în agricultură în condițiile cînd, în societatea noastră se lichidează diversitatea de formații social-economice și se făurește economia socialistă unitară, bazată în întregul ei pe relații socialiste de producție. Chimizare, biologia solului, pui de o zi, lînă fină, rentabilitate, agricultură intensivă — matcă, avut obștesc, ierburi perene, azot și potasiu, critică constructivă, unificare, ață cu plumb, culturi comparate, sura de stepă, iarovizare, marele York, valoarea zilelor muncă, Miciurin, disciplină de brigadă, întrecere, biografia porumbului, sînt cuvinte ce au revenit des în vorbirea *parlamentarilor*. Ele sună nespus de frumos în graiul țăranilor ridicați de partid la cultură, bunăstare și civilizație: sînt ca niște monede noi, la îndemîna oricui, pe care le schimbă ușor între ei, dezvoltînd idei la care au meditat îndelung, încît, cu ajutorul lor, pun acum țara la cale, hotărînd în ce fel să fie supusă natura, cum trebuie să trăiască pămîntul fără de haturi și care sînt nevoile lui, spre a-i oferi seminței noi posibilități de a rodi. Aceste cuvinte-monezi capătă acum, după marea sesiune, înțelesuri mai adînci, mai concrete, mai cotidiene; devin instrumente uzuale, de lucru.

Așadar, țara-i primește pe cei unsprezece mii ieșită la porți, le dă îmbrățișarea drumețului, le ia desaga din mîini, zicîndu-le de sănătate, de vreme, spre a le risipi un pic osteneala, apoi se grăbește să știe, cum e firesc, îi întreabă:

— Ce-ai făcut la București, Ioane, Stane, Dumitre?

În răspunsurile celor unsprezece mii se cuprinde imaginea prezentului victorios, luminată puternic de perspectivele măreți ale viitorului, care dau o deosebită strălucire acestei primăveri, ne îndeamnă la muncă însuflețită. *„Pasul de aici, din sesiune, duce direct pe ogoare, unde încolțește sămînța"* — a spus tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în cuvîntul său, dînd un sens practic, concret și larg discuțiilor însuflețitoare ce au avut loc în marele sfat al poporului.

Scriitorul să fie de față cînd se vor da, prin vorbă și faptă, cele unsprezece mii de răspunsuri. Hotărîrea agronomului de a se afla acolo *„unde se hotărăște soarta recoltei"* apare cît se poate de potrivită și pentru scriitor.

Lucrările sesiunii continuă afară, cît e țara de mare, sub soare, pe cîmp.

POP Simion

FRITZ GRIEBEA

Pace tuturor popoarelor

TABLETA

SPERANȚE, SPERANȚE...

O veche zicătoare latinească spune: **Si vis pacem para bellum — De vrei pace fii gata de război.**

În vremurile romane, cînd imperiul era atacat, jur-împrejur de „barbarii" sciți și germani, pregătirea de război însemna, poate, și pregătire legitimă de apărare. Dar asemenea pregătire atîța în oștirile năvălitoare pofta de atac, de cucerire și pradă.

Barbarii s-au civilizat... Sub cuvînt de apărare, ei pregătesc și în zilele noastre războiul, cu felurite pacifice calificative.

În civilizație și cultură, cu mijloace infinit mai devastatoare, s-au succedat războaiele în ritm accelerat, încurajate chiar de unele filozofii. S-a putut ajunge și la o doctrină a necesității, afirmîndu-se că războiul provocat și hecatombele de morți, împiedică popoarele de la moleșeală, și le întineresc... Altădată, armatele se băteau cu arcul și săgeata, cădea ce cădea din luptători și, într-un fel ori altul, mai șubredă sau mai validă, se încheia, cînd mai încheiată și cînd mai descheiată, o așa numită pace, semnată cu sînge.

Grație filozofiilor militare, de tipul Clausewitz și Bernhardi, războaiele au devenit **blitz** și **totale**, și cu atît mai totale cu cît armele de exterminare se pricep să doboare popoare întregi dintr-o dată. Bravura oștirilor atacatoare s-a bătut cu populația civilă, cu femeile și copiii, suprimați înainte de a se moleși...

A fost deajuns un aventurier dement, cîte un nebun național șovin, ca să izbucnească un conflict, și nebunii, în loc să se împuțineze, se multiplicau. Algeria ne aduce o pildă edificatoare. Pe lîngă armatele oficiale, operează o așa zisă armată secretă, de invenție nouă, care se bate atît cu africanii cît și cu ea înșiși, cu propria ei armată, franceză. Morbul demenței bîntuie vijelios.

Ce-i de făcut pentru curmarea teroarei, pricinuită de amenințările unui nou război?

O singură soluție: DEZARMAREA GENERALĂ ȘI TOTALĂ.

Tudor ARGHEZI

NICOLAE TĂUTU

Lîna de aur

Pe-aici argonauții au vînturat trireme
și sciții căutară același vechi tezaur.
Acum mijesc bogate, în holde, peste vreme,
din lîna fermecată talazuri lungi de aur...

Pe-aici veneau centauri din zări de nibelungi
și scormoneau pămîntul cu zvastici pe copite.
Acum răsar de aur fuioarele prelungi
torcînd din nouri cerul în spice aurite...

E lîna grea de aur lumina care azi
și-n inimi se răsfiră, și-n noile palate,
și-n marea-ntinerită, și-n culme la Bicaz,
din lan în lan trecîndu-și nestinsele-i carate!

E lîna grea de aur lumina de pe schele,
din visele-ntrupate acum întîia oară,
pe căile astrale să ducă pîn-la stele,
din cîmpurile noastre explozia solară.

E lîna grea de aur, de dragoste și pace;
lumina-i săgetează și ultimul centaur
și urma-i de copită în scrum o vom preface
și vor călca deasupra-i milenii noi de aur!

EUGEN FRUNZĂ

Horă de nuntă

Ieși gătită cu trei salbe
Și arnici ca de jăratic.
Pe ogor primăvăratic
Joacă-ți vălurile albe!...

Cîte rugi ți-am dat și nume
Și cît sînge, Fericire:
Dumnezeu, ca în neștire,
Dormea dus pe altă lume.

Nu-i nimica. Nu-i pricină,
Dormi, preasfinte, somnu-ți veșnic,
Noi schimbarăm bietul sfeșnic
Pe un fulger de turbină.

Ieși gătită cu trei salbe,
S-a încins, sub steaguri, hora —
Pe ogorul tuturora
Joacă-ți vălurile albe.

FASCISMUL — DUȘMAN AL CULTURII

O ilustrație apărută de curînd într-un ziar înfățișează vitrina unei librării dintr-un oraș al Republicii Federale Germane. În mijlocul vitrinei e o fotografie a lui Alfred Rosenberg, doctrinar al nazismului, iar de jur împrejur volumul cu Ultimele însemnări ale acestuia, apărut de curînd, și volume de memorii ale unor generali ai lui Hitler, toate frumos legate, cu titluri senzaționale și cu banderole agresive.

Cine a trăit acum șaptesprezece ani, la 9 mai 1945, clipa de ușurare cînd a fost anunțată capitularea fără condiții a Germaniei naziste și încetarea celui mai cumplit război din cîte a cunoscut omenirea, e cuprins de un sentiment de amărăciune și de revoltă în fața unei fotografii ca aceea descrisă mai sus. Își mai putea oare cineva închipui în acele zile strălucite de o imensă speranță că omenirea va fi din nou contemporană cu asemenea fenomene de anticultură și de antiumanism cum este acela al editării și al etalării nerușinate a unor cărți iscălite de criminalii de război cei mai notorii, unii din ei, destul de mulți chiar, ocupînd astăzi funcții proeminente în Germania occidentală?

Și totuși, din nefericire, vitrina (una din multele de acest fel) întesată de cărți naziste care preamăresc agresiunea, cultivă spiritul revanșard și exaltă ura și vrajba, împrăștiind în inimile tineretului sămînța otrăvită a fascismului, este o realitate care nu trebuie trecută cu vederea. Fascismul caută să-și facă drum din nou, perfid și insinuant, luînd cele mai felurite forme, îmbrăcînd haine variate și folosind măști subtile, infiltrîndu-se în țările occidentului, manifestîndu-și prezența primejdioasă fie printre „vînătorii de vrăjitoare", emuli ai Ku-Klux-Klanului, sub pretextul așa-zisei activități antiamericane, fie în rîndurile Organizației Armate Secrete care încearcă să dezorganizeze cu mijloace teroriste viața Algeriei și Franței, fie în sînul unor guverne reacționare din America latină, gata ca, în solda Statelor Unite ale Americii, să patroneze organizarea de acțiuni agresive împotriva Cubei revoluționare, și așa mai departe. Hidra fascistă mai are capete nerefezate.

Cea mai perfidă și totodată cea mai repede perceptibilă din formele de infiltrație pe care le ia neofascismul este activitatea lui așa-zis culturală. Este desigur și cea mai nerușinată, deoarece fascismul este negarea culturii. A spune cultură fascistă înseamnă a comite cea mai grosolană contradicție între termeni, este ca și cum ai spune lumină neagră, făcînd o apropiere forțată între două noțiuni care se exclud una pe alta. Să ne amintim cu scîrbă și revoltă ce a însemnat cultura nazistă, cultura dirijată de Goebbels. În dominația perioadei hitleriste toți, dar absolut toți scriitorii germani de valoare care n-au pierit asasinați, au fost siliți să se expatrieze, în frunte cu Thomas Mann, cu Heinrich Mann, cu Johannes Becher, cu Brecht și cu atîția alții. Nazismul n-a dat absolut nici un scriitor, nu numai de valoare, dar nici chiar mediocru. Toți scriitorii naziști erau detestabili nu numai prin ceea ce voiau să comunice, ci și prin expresia lor înfiorător de proastă. Istoria literaturii germane (fără a mai vorbi de aceea a literaturii universale) era sistematic falsificată. Goethe era destul de rău văzut și tolerat de rușine față de opinia publică mondială, menținut de nevoie — dar cu cîte rezerve! Într-o „Introducere în literatura germană pentru germani", apărută în 1933, Adolf Bartels, istoric literar nazist, insinua că din Goethe valoare mare ar avea numai ce a scris el pînă la douăzeci și cinci de ani: Götz von Berlichingen, Werther, poeziile lirice din acea perioadă. Pentru rest Bartels afișa o mare stimă, desigur, dar și cu reticențe, exprese sau tacite, dar simțite de cititor. Goethe umanistul, Goethe care a preconizat o Weltliteratur, literatură universală, Goethe care n-a putut suferi șovinismul și spiritul mic-burghez, Goethe care vedea larg și departe, îmbrățișînd, peste granițe, cu înțelegerea lui plină de simpatie, omenirea întreagă, nu putea fi desigur pe placul hitleriștilor.

Reînvierea acestui spirit mai este oare posibilă? Constatăm cu oroare că încercări de a-l reînvia se produc, și nu sporadic ci, din nefericire, în chip organizat și chiar oficial, în Germania occidentală. Dovada vizibilă o formează etalajele pline de cărți revanșarde și atițătoare la ură și la război, cărți la care se adaugă declarațiile agresive făcute de foștii demnitari hitleriști, reînființați azi în posturi de conducere ale Republicii de la Bonn.

Pseudocultura fascistă nu trebuie să mai otrăvească încă o dată cu emanațiile ei fetide atmosfera de libertate și de progres necesară pentru ca omenirea să poată prospera în pace. La cea de-a șaptesprezecea aniversare a victoriei împotriva fascismului, gîndurile tuturor oamenilor iubitori de pace (și care formează covîrșitoarea majoritate a populației globului) se îndreaptă către acele forțe care știu să apere umanitatea de pericolul reînvierii fascismului, acest dușman al omenirii și culturii.

AL. PHILIPPIDE

PUBLICĂM ÎN PAG. 4-5:

Referatul biroului Uniunii Scriitorilor prezentat la ședința lărgită a Comitetului de conducere

Probleme ale manualelor şcolare

Iniţiativa revistei „Contemporanul" de a deschide o discuţie în jurul manualelor de limba romînă constituie, credem, un prilej de care trebuie să se folosească mai ales cadrele didactice care lucrează în învăţămîntul mediu, cu aceste manuale şi deci le verifică zilnic în practica şcolară. Aducînd o contribuţie valoroasă la îmbunătăţirea şi definitivarea manualului de clasa a IX-a prin observaţiile critice pe care le face, Al. Piru nu discută însă manualul şi sub aspect didactic, adică acela — nu mai puţin important — al folosirii lui de către elevi. În această direcţie aş vrea să fac cîteva observaţii.

Unele din remarcile critice asupra manualului trădează vederile istoricului literar, preocupat de problemele complexe ale teoriei, criticii şi istoriei literare, sau de consideraţii estetice de ordin general. Astfel pornind de la unele deficienţe manifestate spuradic, se consideră drept defecte capitale ale manualului lipsa unui *„anume nivel literar"*, sau, în capitolele monografice, schematismul şi sărăcia, uneori, iar, în analizele literare — *„limitarea la cîteva aspecte sau particularităţi fără a se ridica la o imagine complexă de ansamblu"*.

Nu absolv cîtuşi de puţin manualul de astfel de păcate manifestate pe alocuri şi la care aş adăuga tratarea inegală a unor autori precum şi unele omisiuni de ordin informativ. Cred că la viitoarea ediţie autorul va dona mai just cunoştinţele despre fiecare scriitor şi operă, pornind de la o comparare cu vechiul manual de clasa a IX-a, a cărui experienţă nu o valorifică îndeajuns.

Subscriind deci la observaţiile făcute — ţin să subliniez, totodată, latura didactică izbutită a cărţii în discuţie: expunerea concisă şi clară a materialului de bază într-o limbă simplă şi accesibilă. Cerinţele principale ale manualului constau în selecţionarea, sistematizarea şi dispunerea materialului în vederea reţinerii lui cu uşurinţă, adică tocmai ceea ce e dictat de specificul procesului de cunoaştere în învăţămînt.

Justeţea acestei opinii o confirmă şi actualul manual de clasa a XI-a. Avînd în vedere complexitatea fenomenului literar din prima jumătate a veacului al XX-lea, în a cărui reconsiderare critică istoria literară nu şi-a spus ultimul cuvînt — era firesc să-şi dea concursul în primul rînd cercetătorii de specialitate. Dar, fiind vorba de un manual, se cuvenea să se acorde un credit mai larg părerii profesorilor de limba romînă din şcolile medii. S-ar fi înlăturat astfel o serie de neajunsuri vădite, izvorîte din nesocotirea specificului muncii cu clasa, a condiţiilor însuşirii cunoştinţelor de către elevi.

Este vorba în primul rînd de sistematizarea şi selecţionarea riguroasă a materialului. La unele opere nu se explică pregnant, în formule simple şi lapidare, esenţa, fenomenului literar respectiv. Mai ales prezentarea conţinutului ideologic al operelor nu se face totdeauna într-o lumină suficient de clară, în măsură să permită o evidentă legătură internă dintre idei. Elevii (mai ales începători) trebuie să găsească un sens cît mai precis (generalizator) a titlului „Iubire" de T. Arghezi sau a poemului „Oameni noştri" de acelaşi autor).

Acestor neajunsuri li se datorează în parte şi faptul (semnalat, pe bună dreptate, de autori) că elevii întîmpină anumite dificultăţi în înţelegerea unor opere. Astfel, în cazul poeziei *„Cîntec"* de Ion Pillat, elevii nu sesizează, de pildă, *sensul* (nu *sunetul*) cuvintelor *„cîntec"* şi *„cîntare"*, nu înţeleg *semnificaţia* (nu *sonoritatea*) cuvîntului *„cîntec"* din ultimul vers, nu desprind *sensul* (nu *sunetul*) cuvîntului *„cîntec"* din ultimul vers al poeziei *„Cîntec"* de Ion Pillat

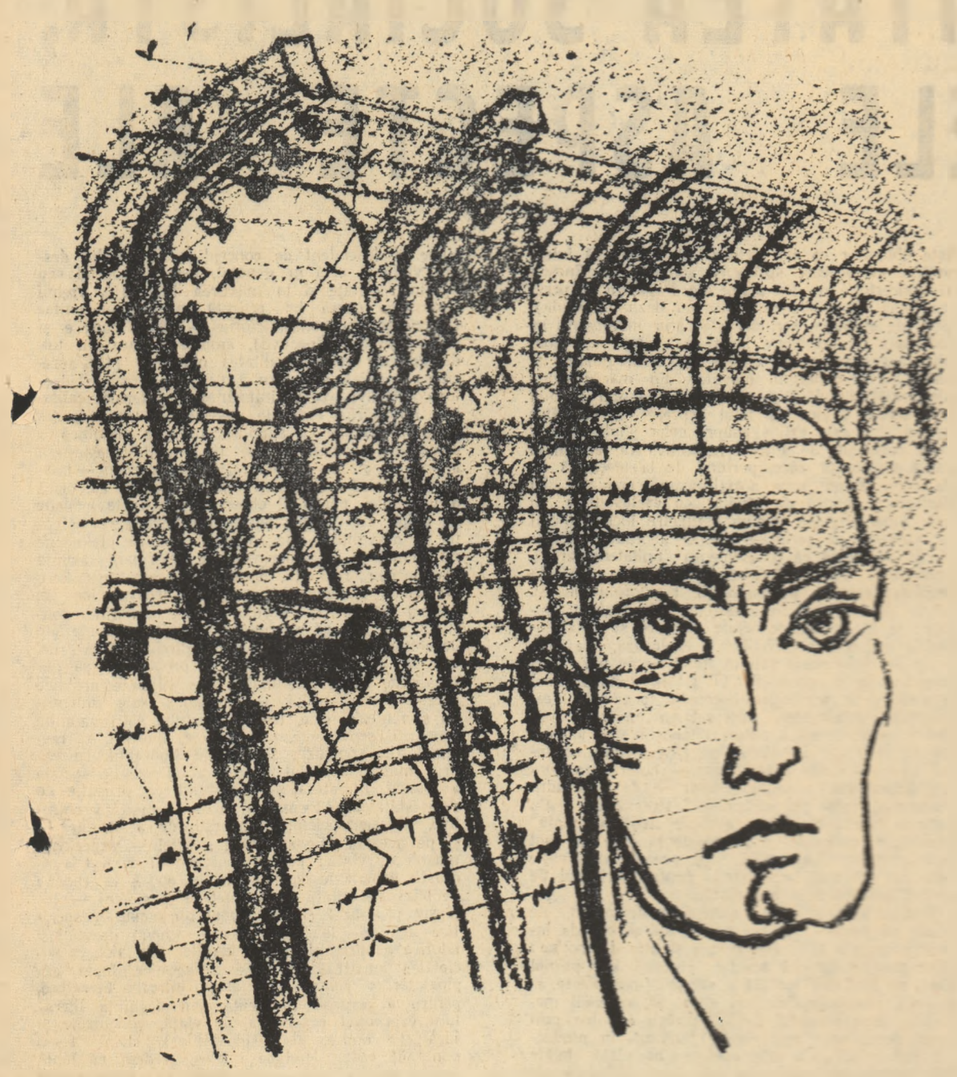

INIMA OMENEASCĂ SE APĂRĂ

TRAIAN COȘOVEI

Cît de fericit și inspirat fusese, cu o noapte înainte, în aceeași cămăruță ca o casetă de mătase galbenă — cum îi spusese el — pe atît de nefericit era acum... Din călătoria lui prin Polonia ar fi multe de povestit, dar lăsîndu-le pe toate la o parte, să-l privim puțin în noaptea asta, la Hotel Francusky, în Krakowia. A fost o noapte mare și grea.

Fusese fericit pînă azi, umblînd prin Polonia, dar dacă în seara asta ar fi putut să plece imediat, ar fi plecat în cea mai mare grabă. Și totul de la acea vizită făcută la Auschwitz, care durase aproape o zi întreagă. Acum, întors în camera lui, își dădea seama că umblase prin Polonia, ca un copil; neștiutor, se bucurase de toate lucrurile pe care le vedea, fără să știe că umblase, respirase și se încîntase împrejurul unei uriașe nelegiuiri care era Auschwitz-ul.

Și acuma, după ce fusese acolo, simțea că îi era cu neputință, nu numai să se mai bucure de ceva, dar chiar să mai trăiască măcar o noapte, măcar noaptea aceea acolo. Și doar de dimineață, cînd aflase că vor merge în acel loc, avusese cîteva clipe de presimțire, un fior rece, dar nu știu, nu realiza cam ce putea fi și ce îl putea aștepta la Auschwitz.

Cumpărase din oraș, fumător pasionat cum era, și colecționar de țigări, un număr mare de pachete de țigări și chinezești și poloneze. Ca să nu mai întoarcă mașina pe la hotel, ca să nu mai întîrzie, le pusese în mașină. Urma să meargă cu acele țigări la care ținea foarte mult, pînă la Auschwitz — asta împotriva voinței lui, pentru că puțin nelămurit, dar destul de ascuțit simțea că ducînd țigările cu el, acolo, ar lega fiecare țigară de acei loc și în fiecare țigară ar pătrunde ceva din aerul acelui loc.

Și acum se întorsese de acolo. Era obosit peste măsură, nu-i era foame, nu-i era somn. Așa cum simțise la plecare, se lipsise de țigările acelea și le lăsase în mașină. Acum era singur în camera aceasta ca o casetă de mătase galbenă. Și simțea prin toate fibrele că se află în mijlocul acelei nopți în vecinătatea acelei uriașe nelegiuiri de la Auschwitz. Nu mai putea sta nici un ceas acolo și totuși trebuia să rămînă pînă a doua zi și a doua zi încă alte cîteva zile. Mai avea de vizitat Wawel-ul străvechi, Nova—Huta; avea de mers la cîteva teatre, avea de văzut multe lucruri încă — dar toată bucuria lui pălise, totul în el se veștejise la flacăra neagră, nevăzută a acelui loc de tortură și crimă, rămas undeva, în noapte, în mijlocul unei pustietăți inconjurate de sîrmă ghimpată și peste care cădea negura și o ploaie burniță, dureroasă. Totul devenise lesios, jalnic, sinistru. Asta era cuvîntul care exprima starea lui: totul în jur pe o arie foarte mare era sinistru, înfiorător, pătat de sînge omenesc, totul era murdărit de fapte monstruoase, bestiale, totul era profanat. Tot ce era viață, lucruri omenești, oameni, natură, orașe, lumini — totul, nimic nu scăpa de această veștejire a crimei, ca și cum o flacără otrăvitoare invizibilă se lungea de acolo de la Auschwitz și se tîra peste toată partea aceea a lumii și înnegrea totul.

Nu se mai putea bucura de nimic, nu-i mai plăcea nimic; totul, pînă și lucrurile cele mai vesele îi trezeau o mare dezamăgire, o mare deznădejde și nu mai simțea decît chinul că se afla acolo, aproape de acel loc înfricoșător și nu mai voia decît să plece de acolo. Simțea că și apa cu care se spăla și ceaiul pe care l-ar fi băut și muzica pe care o asculta, și așternutul acela alb și lumina și aerul — toate, absolut toate lucrurile care-l înconjurau erau într-un fel contaminate, aveau în ele ceva din drama aceea, din nelegiuirea aceea, din acel munte de cenușă omenească de la Auschwitz. O clipă, se uită la costumul lui negru, cu care pornise în călătorie — costumul lui de ținută — și îi păru rău că își luase acest costum, simțind că va duce și în aceste haine nelegiuirea, omorul acela uriaș săvîrșit de fascism.

Noaptea se anunța lungă, imensă, neturburată de nimic. Și el, în mijlocul acestei nopți. Încercase să se liniștească, dar nu putea, deși luase cîteva somnifere, pe care tovarășul lui de călătorie i le recomandase ca fiind foarte bune. Nu aveau nici un efect. Obosit, strivit de oboseală și de ceea ce se petrecea în el, scria pagini după pagini, toate despre tragedia aceea pe ale cărei urme umblase. Nu voia să scrie despre asta, nici nu era bine să se mai gîndească la asta și totuși scria, totuși nu se putea să nu se gîndească numai la asta. Avea febră și-l durea capul groaznic și îi era frică, îi era urît. Simțea că era prea singur. L-ar fi trezit pe colegul lui să stea de vorbă, dar, obosit și el, colegul chinuit poate și el, împovărat de aceleași gînduri și probleme, se scufundase în somn sau în liniște. Ar fi citit și nu se putea concentra și, rînd pe rînd, îndepărtă toate cărțile din jurul lui.

Prin pereți răzbăteau frînturi de glasuri din camerele vecine. Era tîrziu, după miezul nopții, oamenii se întorceau de la spectacole, de la localuri și probabil discutau, vorbeau, continuînd acea bună dispoziție cu care se întorceau din oraș. Glasurile acestea ar fi trebuit să-i alunge urîtul, să-l învioreze, să-l ajute să nu se mai simtă atît de singur și mai ales să nu se mai gîndească la lucrurile văzute în ziua aceea. Dar nu se întîmpla așa: însăși glasurile acestea vesele, zgomotoase, risetele limpezi, calde de femei, în loc să-l readucă la starea lui obișnuită, îi sporeau acel sentiment deprimant, deznădăjduit cu care se întorsese de la Auschwitz. Și în loc să se liniștească, îl copleșeau mereu alte și alte imagini cumplite, imagini de coșmar, tablouri colosale de groază și amănunte înfricoșătoare de la Auschwitz sau văzute și auzite altădată din alte locuri ale crimei fasciste. Nu trecuse prin toate acele mari locuri ale crimei fasciste, rămase pe pămînt ca niște urlete, întunecate pete de sînge — despre multe din ele citise numai, dar acum, după ce cutreierase o zi întreagă prin pavilioanele și clădirile și lagărele de cocîlbe și crematoriile Auschwitz-ului, toate năvăleau în noaptea asta în inima lui, torturîndu-l...

...Ploua puțin, dimineața era înnorată în ceață, ziua se anunța bleagă și crîncenă, bună și privelștile prieteneșe. Treceau printre coline, printre sate, printre fragile poiuri de pini și plantații tinere. Krakowia rămînea în urmă învăluită în ceața aceea ca o limită, ca o perdea izolînd o istorie.

Mergea în mașină, lîngă șofer, pe drumul acela neîncetat, care, spune șoferul, duce la Auschwitz. Era un drum frumos, printre dealuri, printre cîmpuri, printre sate, un drum care semăna cu multe drumuri ale lui, în țara lui și putea să nu duci, neapărat, la Auschwitz. Șoferul lîngă șofer, aparatul de radio cînta încet și el zîmbea. Ploua încet, ușor, ca într-un vis și cînta la radio din Chopin, acel cîntec al lui care te face să crezi că lumea întreagă este o cîmpie albă, visătoare. Din cînd în cînd își spunea: „Vara, trebuie să fie frumos pe aici". Îi împărtășea șoferului, se întorcea către colegul lui și-și arăta acea bucurie liniștită: „Vara, trebuie să fie frumos pe aici". Într-adevăr, vara și primăvara e frumos pe acolo.

Aproape uita unde mergeau. Mereu uita unde mergeau. Tăcuți, priveau împrejurimile și îi copleșea bucuria, un fel de bucurie nelămurită. Știa că se duc într-un loc trist, într-un loc, unde s-a petrecut un lucru groaznic, știa că se apropie cu fiecare clipă de un loc unde s-a petrecut o crimă uriașă, dar nu realiza cu mintea, nu cuprindea acel loc spre care mergea. Radioul cînta încet acea muzică fără și totuși uriașă, pe care s-o asculți cu ochii închiși; zburau printre coline, printre plantații tinere, prin sate — și totul era calm, prietenos, parcă puțin resemnat, parcă puțin trist, dar liniștit, luminos și aproape crezător. Dorea mult să creadă că nu era nimic adevărat cu locul acela, că locul acela era numai o vorbă și că oricît vor umbla, n-au să ajungă niciodată în acel loc groaznic, unde s-a petrecut o uriașă nelegiuire. Dorea din toată inima să umble oricît cu mașina aceea, să gonească așa o viață întreagă și să nu ajungă niciodată la locul acela.

Părea cu neputință, părea de necrezut că drumul lor se va opri în fața unor garduri înalte de sîrmă ghimpată — și totuși au ajuns acolo. Pe o mare întindere, țineau minte acum, pădurile de pin fugeau ingrozite din fața acelui loc al morții. Undeva, într-o margine, un cîine urla răgușit, urletul lui se răspîndea pe deasupra dărîmăturilor crematoriilor și a mlaștinilor pline cu cenușă omenească. Înregistrase acel urlet singuratic, jalnic pe deasupra crematoriilor și țineau minte că îl trecuse prin gînd că cine știe de cînd urla cîinele acela rugător, cerînd să fie slobozit, să fugă de acolo. Cu nesfîrșite șiroaie de lacrimi, șopotind pe nesfîrșite glasuri, plîngeau zăpezile și se topeau și curgeau de pe șirurile de barăci în care fuseseră schingiuite miile de femei. Avea și acum în auz șopotitul acela grăbit, nesfîrșit al apelor curgînd în nesfîrșite șiroaie, pe nesfîrșite glasuri, de pe acoperișurile joase...

Lupta să se apere de imaginile Auschwitz-ului, nu era bine să și le amintească acum, cînd era noapte și era singur și străin, acolo, în odăița aceea ca o casetă de mătase galbenă. Încerca să se gîndească la altceva. „Mîine dimineață merg la Nova—Huta" — își spunea. „Azi am fost la Auschwitz. Nu, nu asta — încerca să se apere — mîine dimineață am să văd Nova—Huta. Am să văd Nova—Huta, am să văd Nova—Huta. Am să văd o mare uzină metalurgică. Azi am văzut Auschwitz-ul. Nova—Huta, Nova—Huta, Nova—Huta — mîine am să văd Nova—Huta. Asta-mi trebuie: Nova—Huta. Vreau oameni să văd, vreau să văd muncitori mulți, vreau să văd metal mult, oțel mult să văd arzînd, curgînd incandescent, într-un foc înalt, într-un foc curat, într-o lumină de oțel topit, într-o lumină uriașă de arc voltaic. Între oameni liberi, între oameni veseli, între oameni sănătoși, între oameni care rîd vreau să fiu".

Toată noaptea, toată noaptea — Nova—Huta, Nova—Huta, a chemat-o, a strigat-o. Nu cunoștea încă acest oraș industrial, această construcție gigantică a Poloniei populare, nu știa cum arată acest oraș dar l-a chemat într-una, ca pe un pod de foc, ca pe un pod de oțel, vrînd să se salveze și în jur erau coșmaruri, în jur era Auschwitz. Toată noaptea treaz, obosit, singur, în camera aceea luminoasă și mirată parcă, a chemat, a strigat după Nova—Huta — avea nevoie de mari făgăduințe muncitorești; avea nevoie de mari priveliști ale muncii, ale vieții și ale păcii puternice.

Și abia se liniștea o clipă și din nou năvălea în el din nesfîrșirea acelei nopți peste care ploua mărunt, acea golgotă a omenirii. Încă o treaptă și încă una, încă un etaj și încă unul; încă un bloc al morții și încă un bloc, încă un șir de blocuri ale morții. Urca, urca, apoi cobora, cobora, la un subsol, la alt subsol și de acolo la alt subsol și parcă se tîra și nu mai putea. Ieșea dintr-un bloc al morții și intra într-un bloc al torturilor; mereu dintr-un bloc al morții în alt bloc al morții. Afară era cald, afară era bine. Era ger și afară era iarnă — dar afară era bine. Înlăuntru era ger cumplit, înlăuntru era un frig al morții, de peste tot, din ziduri, din plafon, din mozaicul de pe jos, privea și țipa moartea, siluirea, tortura, rușinea. Și el nu mai vrea să intre și el nu mai vrea să urce.

— Încă un pas, încă o treaptă, încă un etaj.

— Rămîn aici, mă întorc, fug. Nu mai pot.

— Trebuie să urci pînă la capăt. Trebuie să vezi tot, trebuie să cunoști tot. Ceea ce a fost s-a sfîrșit, a dispărut, s-a spălat, a fost aruncat în aer — dușmanul nu a vrut să lase urme. Nu s-a putut păstra totul, cum a fost; nici n-ai fi putut îndura să vezi totul cum a fost — ai fi înnebunit, ai fi murit dacă ai fi văzut totul. O clipă, îți se pare că e numai o poveste, că e numai un vis. Nu au voie nimic, fața de ceea ce a fost, aproape nimic. Drama e în aer, lucrul groaznic este în aerul acesta cumplit pe care îl respiri, în acest ger cumplit ca un clește, ca o gheară, ca o otravă — ca un „ciclon 6", în pereți, în mozaicul parcă stropit și acum cu sînge. Trebuie să reconstituiți ce a fost, din rămășițe, din graficele, din hărțile și panourile și tablourile uriașe. Parcă te afli într-o uzină foroasă. Și te afli într-adevăr într-o uzină foroasă. Dar mintea refuză, mintea se apără, nu vrei să-ți închipui nimic, nu vrei să mai gîndești nimic. Numai gerul acesta te strînge ca o menghină, ca un aparat de tortură, ca un „ciclon 6", pentru că, de fapt, instinctul tău de om te face să simți exact ceea ce s-a întîmplat aici și te cuprinde groaza și nu mai vrei să urci, și nu mai vrei să cobori și vrei să fugi.

Și deodată și de-abia acum: grămezi uriașe de păr omenesc, grămezi uriașe de păr de femei, grămezi uriașe de ochelari, grămezi uriașe de proteze, grămezi de ghetuțe de copii. Și iar te cutremuri și mintea nu vrea să judece — mintea se apără, nu vrea să creadă. Și nu vrei să mai urci și nu vrei să mai cobori în nici un subsol, în nici un infern — nu mai poți și abia te tîrîi, amorțit, ca o umbră, ca o zdreanță, ca într-un cortegiu tragic, ca într-un cortegiu mut, amestecat, de morți și vii laolaltă. Și treci totuși mai departe, prin subsoluri, prin celule, prin fața zidurilor, ghirlande de nesfîrșite gioanțe, la care au fost puși mii de oameni: treci prin camere, acolo unde n-a mai fost nimic omenesc în oameni și tortura cea mai mare a fost să-i ții pînă pe oameni înghesuiți în întuneric, fără aer, să-i lase să se mănînce unii pe alții; treci pe sub spînzurători, prin cabinete secrete, unde au fost pîngărite „experimental" și mărunțite sute de mii de femei. Și ajungi în crematorii, unde nu mai pricepi nimic și umbli ca prin secțiunea unei industrii oarecare. Ești frînt, ești ca și mort. Și așa mori, îți se pune dinainte cartea muzeului, uriașă, ea însăși zguduitoare.

— Scrie ce gîndești. Scrie despre ce ai văzut.

— Nu mai mai chinuiți — îți vine să strigi și cu mîna înțepenită, abia îți tocul și semnezi.

„Să nu se mai repete!!!".

Se ridică din pat, asudat, cu febră mare, simțind că îi plesnesc tîmplele. Umblă prin odaie și trăi senzația de groază că se află cu desăvîrșire singur, părăsit și uitat în mijlocul unei Europe înfrățite de crimă, de nelegiuire. Lumea întreagă, simți el, dormea cu un uriaș munte de cadavre la căpătîiul ei, iar el se afla și el acolo, lîngă acel întunecat, fioros munte de cadavre, singur într-o noapte nesfîrșită.

Prin perdelele galbene, lustruit, prin colorul acela cald, enervant, răsăbătea de jos, din restaurant, prin toate clipele, fîșîituri de chitece de jaz, strigăte pițigăiate de încopciți, fîșîituri din glasul clarinetei. Veneau întotdeauna, acestecate și tulburi toate aceste glasuri și păreau și ele un fel de plînsete dezmățate.

Deodată ușa se lovi. Avea urechi de ascultă. Stăpînitorul cafenelei lung, înnebunit dinainte, năbușit sclifosit și lîrnit în locul. Acolo, lîngă ușa patronului, pentru furtul de tutun în mari cantități, de pește în timpul cantonărilor: ceh hîtru rău, glăgăios mult, citea mereu acest nervozitate, sîrîitură, cîrcotaș pornit, încăpățînat, umblînd chelcheri grăbiți și amabili. Se aștepta la o vizită și cerea de băut, cerea mîn. Bău sorbi, ascultă muzica, privi lumea și se înfioră. Aici, între oameni mulți, vesmîntul acela i se părea și mai sinistru, lîsîiul lor unul gîrlă asemănătoare, unul deosebit, potrivit care-l lovi ca un soc.

Ar fi putut spune că lumea era înspăimîntă — nu putea din restaurant, ci lumea în general și poate chiar și acea care petrecea. Totuși lumea asta, gîndi el, trăia, dansa, cînta, petrecea, bînea era fericită — cu un cuvînt trăia în aceeași lume cadavrelor uriașe, în preajma unui uriaș loc de tortură din care vîntul purta încă și avea să poarte mereu valele și pîlcuri și aburi de sînge și împușcături și fum și cenușă omenească? Și pînă tristă, jalnică și dezolantă această lume și se știa cum putea petrece, cum putea lumea asta trăi fericită, dezlănțuită, în acea vale uriașă a nelegiuirii și a durerii.

Fiește — își răspunse tot el — dacă nu ar putea trăi astfel, ar înnebuni să moară. Ce ai vrea, în definitiv, să facă această lume, decît să trăiască?! Poate tocmai această viață nătîngă, clocotitoare, care acoperă cu nepăsare pămîntul — poate tocmai această viață robustă exprimă puterea regeneratoare, bună și generoasă vitalitate a lumii. Priviți fiecare om în parte și de aproape; priviți și cercetați toți laolaltă, cu o lupă mai puternică — pe chipurile tuturor, în gesturile și în vorbele și în sentimentele tuturor, poate o să descoperiți acea lumină veștejită, acea răsuflare de gheață, venind deasupra crematoriilor; s-ar putea vedea, poate, și acea cenușă, acel aer apăsător, acea întunecare. Dar astea toate, poate așa, o clipă, în treacăt, ca norii, umbrele norilor care gonesc pe deasupra cîmpiilor inverzite.

Se uimi de această vitalitate a lumii, de această putere a ei de adaptare. Și cîtva timp nu știu să spună dacă această putere era o calitate sau era un defect. Nu știu să-și răspundă, dacă era vorba de o vitalitate reală, dacă era forță morală sau, dimpotrivă, era vorba de slăbirea unui foarte sănătos și curat instinct moral. Poate numai pe deasupra era veselie; poate este în firea lumii să-și păstreze cele mai mari dureri ascunse sub o flacără de veselie, astfel ca universul, priveliștea lumii să fie totuși reconfortantă, senină. Poate în realitate lumea aceasta pornită pe petrecere se stringea aici alungată de coșmaruri — așa cum niște coșmaruri îl scosese pe el din odăița aceea și îl adusese aici.

El venea din altă parte, el atingea acuma, prima dată, acest pămînt îngroșat de crimele războiului — el simțea într-un mod mai ascuțit toată această pîngărire a umanității. Poate era numai un sentiment, o stare a lui agravată de oboseala aceea mare? Nu știa cum să numească această stare, dar nu se simțea bine, nu se simțea în larg: vitalitatea lui, bucuria lui de viață, dragostea lui simțea că slăbesc și aproape se sting în preajma unui asemenea loc, unde au fost distruși oameni mulți, unde s-au săvîrșit orori, unde o parte din trupul lumii a fost mutilat. Nu știa să numească această stare, acest sentiment, dar îl trăia acum cu o mare ascuțime.

I se păru mai întîi că trăia și descoperea acum pentru prima dată acest sentiment, aici în preajma Auschwitz-ului, în mijlocul acesta schingiuit al Europei, dar își aduse aminte că mai trecuse odată, de mult printr-o stare identică aproape, în copilărie. Avea pe atunci zece sau doisprezece ani. Păzea un cîmp cu pepeni, acolo, la el, în Dobrogea, pe dealurile lui.

Trăia în fiecare an, din primăvară și pînă-n toamnă tîrziu pe dealul acela, mai mult singur și, cu toate că uneori îl răzbea singurătatea, era mulțumit, trăia liber din plin — tot dealul acela era al lui, să zburde și se bucura de o mie de lucruri naive. Atunci, în vara aceea, de care își aducea acum aminte, se întîmplase acolo, pe dealul lui, un omor.

Acelea erau dealurile lui, împărăția lui; acolo își făcea el veacul într-o singurătate mare — mic, la unsprezece ani, desculț, cu tălpile bătătorite de miriști și mărăcini, cu părul albit de soare, cu niște pantaloni cît mai lungi de genunchi, din piele de drac, cu o cămașe de stambă vărgată, cu un ciomag lung, lustruit în mîini și încins pe la mijloc și pe după umeri cu un bici uriaș ca un balaur împletit din tei, cu șfichiul de mătase și cu care plesnea în mijlocul bostănăriei, ca să sperie ciorile. Alerga toată ziua astfel echipat, sprinten și ușor, uneori purta o pălărie de pai înnegrită de ploi și vîntul îi zmulgea pălăria aceea și el o lăsa acolo între ierburi și alerga cu nasul jupuit de arșița soarelui, cu părul alb, ciufos ca o iarbă.

Trăia acolo, ca o pasăre zburdînd și zburînd, bucurîndu-se și petrecînd în legea lui și uimindu-se; cînta și chiuia toată ziua, din zori și pînă-n noapte, găsindu-și de vorbă cu pepenii lui, cu păsările, cu ierburile, cu iepurii, cu cîinele care-i ținea tovărășie; făcea toată ziua moriști de vînt și le înfigea în șiruri lungi — umpluse dealul acela cu moriști făcute de el. Făcea harmane, trecîra după exemplul celor mari, din sat și vîntura orzul. Apoi săpa mici ogoare de cîțiva pași și semăna. Puteau fi văzute astfel, pe dealul acela, mari și clădite culbere de paie, de ierburi scărmănate și clădite insule de orz și secară abia răsărite. Toate erau ale lui, făcute de el.

Avea zeii de asmuțători, colțuroși și umbrare, colibe și ceardace făcute de el din crengi, din bureni și din stuf. Se dezmierda și se desfăta sfînd un ceas într-o parte a dealului, într-o colibă, mutîndu-se apoi mai la vale, în altă colibă. Tot dealul acela era cu o uriașă așezare de colibe pitice, în care ar fi spus că trăiesc sute de Barbă-roșii, dar în care trăia el singur, de fiecare bucurîndu-se în albul său, din fiecare privindu-se că vede lumea altfel.

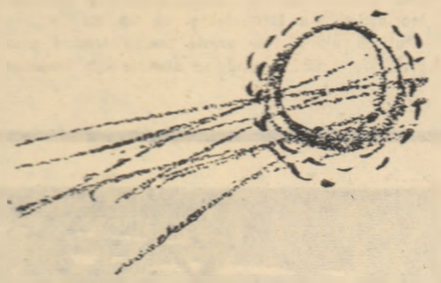

Desene de NICA PETRE

Așa petrecea el acolo, aproape sălbăticit și minunat, dorind oameni, tînjind după cei din sat, privind cu tristețe satul care se vedea departe, în căldura jucăușă și, de dorul după cei din sat cînta. Alteori plîngea de singurătate, sporovăind singur, înconjurîndu-se de semănături, bordeie și colibe. Plîngea cățelul priponit sub umbrar și plîngea și el, răzbit de urît. Apoi îi trecea dorul acesta și umbla, se lua cu jocurile lui.

Și totul a mers așa de minunat, vesel, fără griji, pînă într-o zi, pînă în ziua aceea blestemată cînd, pe dealul lui frumos, se întîmplă o crimă. Un om fusese tăiat cu cuțitul, într-o bătaie. Și tocmai acolo pe dealul lui! Lume multă urcase din sat, se adunase la locul nelegiuirii. El fugise departe, fugise pe dîmbul cel mai depărtat și cu cățelul lîngă el privise de acolo, înfricoșat și ghebos at de spaimă și de presimțiirl rele, de o durere adîncă, nelămurită, topită în tot trupșorul lui de copil. Vreo două zile se perindase lume multă acolo, urcaseră mereu țăranii, se îngrămădiseră în pîlcuri negre, se mișcaseră acolo ca într-un vis rău; două zile stătuse el ascuns tocmai în vîrful dealului și privise și trăgea cu urechea sau stătea cu fața în sus ca să nu vadă. Auzise și el că veniseră acolo niște doctori, niște procurori și nu știa ce făceau cu mortul acela. Apoi, în a treia zi, văzuse o căruță urcînd, oprindu-se pe locul acela, il încărcaseră pe mort și toată îngrămădirea de lume se urnise la vale în urma căruții. În pîcla și căldura împăienjenită a zilei de vară totul se vedea ca în ceață; niște țipete veneau de acolo, se îndepărtau odată cu căruța aceea care mergea foarte încet și nu era deloc la fel cu căruțele care coborau încărcate cu pepeni, în zile de sărbătoare.

Locul acela rămase gol, pustiu, fioros. Nu se vedea nimic acolo, dar copilului i se făcuse frică de acel loc amorțit și mut din care pustietatea și uritul izvorau și se revărsau toate dealurile din jur. Toată veselia și toată bucuria în care trăise el pînă atunci dispărură și lăsară loc unei tristeți fără margini. Era ca și cum cineva îl izgonise de acolo și-l deposedase de toată acea parte de dealuri și văi care fuseseră lumea lui. Nu mai umbla, nu mai zburda; toate cărările, toate căsuțele și colibele lui, toate moriștele lui rămaseră singuratice, osîndite pustietății și ele. Nu mai avea curajul, îi era urît să se ducă la ele. Stătea mai mult în acel loc depărtat, unde se refugiase prima oară și de acolo privea cu ochii gogonați de frică și de o stare pe care nu o putea înțelege și exprima în vorbe.

Era acea stare pe care o trăia în noaptea asta la Krakowia. Pierise bucuria și fericirea lui. Mai stătuse atunci cîteva zile, tînjind și zăcînd acolo ca bolnav, apoi își luase cățelul și ocolind tot pe departe, cu teamă, fugise în sat, hotărît să nu se mai întoarcă, oricît l-ar fi certat părinții și l-ar fi alungat înapoi.

Astfel fusese izgonit, veștejit atunci, în copilărie, în ceea ce avea el mai intim, mai proaspăt și mai frumos în inima lui. Astfel prin împrejurarea acea nenorocită fusese alungat din împărăția lui de soare și vînt. Nici păsările, i se păruse atunci — își aduce bine aminte — nu mai zburau pe acolo; nici cățelul lui, care înainte alerga toată ziua peste tot, nu se mai ducea pe acolo și rămînea mai mult pe lîngă el. I se păruse că în acele cîteva zile locul acela se părăginise, devenise așa de pustiu, ca și cînd niciodată nu călcase vreun om pe acolo.

Așa trăise, atunci, în copilărie, acest sentiment al veștejirii, al profanării pricinuite de nelegiuire. Și acum, în noaptea asta, la Krakowia trăia din nou, pe o altă treaptă, uriașă, cu o violență uriașă, acest sentiment: se simțea devastat, profanat, veștejit. Simțea cum lumea întreagă era profanată, veștejită de crima aceea săvîrșită de fasciști. Îi părea rău că lăsase acele pachete cu țigări în mașină, ținea mult la acele țigări și nu mai avea bani să cumpere încă atîtea și să ducă prietenilor lui. Îi părea rău, dar își dădea seama că nu le-ar fi putut lua cu el — erau și ele îmbibate cu gerul, cu aerul acela apăsător care mocnea între gardurile de sîrmă ghimpată.

Privea ceva mai liniștit, cu înțelegere și cu dragoste tristă veselia și petrecerea din jurul lui. I se păruse, o clipă, ca și cum lumea îl înșela sau voise să-l înșele: îi arătase peste tot această față veselă, luminoasă, bună, dar în realitate lumea aceasta era una și aceeași lume chinuită și arsă la Auschwitz, batjocorită la Buchenwald, la Maidanek și în atîtea locuri. Iar el descoperea această față a lumii, tristă, veștejită; abia ieșită de sub șenile și rușini și durere. Și descoperirea aceasta durea. Natura lui curată, sănătoasă și robustă înregistra astfel, printr-o uriașă durere și printr-un sentiment greu de veștejire și revoltă odioasa crimă fascistă, fiorosul război și tot ce violase ființa umană.

Nu mai era acum copilul desculț, singuratic, copleșit de sentimente tulburi, neînțelese, zgribulit și alungat pe un vîrf de deal de priveliștea nelegiuirii săvîrșită, jos. Era acum un bărbat înalt, puternic, cu umeri de uriaș, pescar și hamal la obîrșie și trecut prin toate muncile grele ale pămîntului. Se vedea cît de colo că era străin în mijlocul acelei petreceri amăgitoare false. Singur la masa lui, în fața unei sticle de vin, cărunt și blînd la chip, îngîndurat, în hainele lui sobre — părea adus de însăși revoluția lumii pînă acolo, în acel restaurant de noapte la cincizeci de kilometri de Auschwitz — înadins parcă pentru a descoperi el acest sentiment mare, fără nume, cu care inima omenească se împotrivește și se apără de ororile și înjosirile războiului. Trăise chinuit, acest sentiment puternic, aproape necunoscut, dar mare, curat și nobil — ca un glas din adîncul umanității, din adîncul vieții și trebuia să-l împărtășească lumii întregi!

Se făcuse ziuă. Se ridică și urcînd la el în odaie, reciti tot ce scrisese în noaptea aceea și adăugă pagini noi, mai puternice și mai limpezi.

Referatul biroului Uniunii Scriitorilor prezentat la ședința lărgită a Comitetului de conducere

ACTUALITATEA SOCIALISTĂ, ȘI UNELE ASPECTE ALE

In ziua de 25 aprilie 1962 a avut loc ședința lărgită a Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor, consacrată dezbaterii referatului al cărui text îl publicăm mai jos.

Lucrările recentei Conferințe pe țară a scriitorilor au reliefat puternic faptul că problemele cunoașterii vieții — sau, folosind alți termeni, ale documentării, ale legăturii scriitorului cu viața — sînt privite de covîrșitoarea majoritate a literaților ca probleme centrale, probleme de a căror bună rezolvare practică și teoretică depinde în hotărîtoare măsură dezvoltarea fiecăruia dintre noi, dezvoltarea literaturii noastre în ansamblu.

Ne este clar tuturor: interesul unanim, acuitatea cu care s-a discutat în Conferință despre cunoașterea vieții oglindește o primă și extrem de importantă consecință — firească, necesară, deschizătoare de largi perspective — decurgînd din victoria realismului socialist în literatura noastră, în gîndirea noastră, în concepțiile noastre despre rosturile specifice și nespecifice ale scriitorului printre ceilalți cetățeni ai patriei lui, despre rostul scriitorului de astăzi într-o țară ca a noastră, socialistă.

Fenomenul nou nu-l constituie, prin urmare, faptul în sine — orientarea scriitorilor spre viața contemporană. Nou este caracterul acestei orientări — concretizat prin tendința efectiv obștească de abordare competentă, matură, complexă a fenomenelor actualității; concretizat, de asemenea, în tendința comună de a căuta soluții artistice superioare, la nivelul maxim al exigenței cititorului contemporan și, totodată, al posibilităților noastre actuale, mult sporite față de trecut. Zicem „mult sporite" gîndindu-ne la tot ce oferă astăzi literaturii viața poporului și la tot ce-i pretinde; gîndindu-ne la tot ce ne oferă și ne pretinde, fiecăruia, întreaga experiență acumulată în procesul asimilării și dezvoltării principiilor realismului socialist în literatura noastră.

A te „documenta" = a participa, a studia

În Hotărîrea adoptată la Conferință se prevede ca scriitorii **„...să combată tendințele de limitare la un cerc îngust de preocupări și să găsească formele cele mai potrivite pentru o participare permanentă și nemijlocită la înfăptuirea marilor transformări revoluționare din țara noastră".**

Desigur, în ultimă instanță, principala formă a acestei participări este, pentru scriitor, însuși scrisul: literatura actualității socialiste — combativă, partinică, profundă prin conținutul ei redat în imagini artistice cît mai desăvîrșite.

Formele în care Uniunea noastră contribuie la înlesnirea „documentării" scriitorilor s-au generalizat în practica obștească după ce inițial au fost descoperite și verificate în practica individuală a fruntașilor profesiei noastre. Experiența lor — concretizată în valoarea ridicată a cărților, într-un anume mod de viață, gîndire și muncă — ajută la îmbunătățirea scrisului tuturor, în măsura în care o studiem pînă la concluzii însușite, traduse în practica fiecăruia.

Orice scriitor, cît de cît matur, știe foarte bine că talentul literar nu se manifestă doar la masa de scris. Capacitatea de cunoaștere a vieții, puterea de a observa, selecta, interpreta, sînt componente ale talentului, îl condiționează, îi determină amplitudinea reală sau, dimpotrivă, caracterul unilateral, meschin.

În orice meserie, talentul începe prin capacitatea de a învăța abc-ul meseriei; în literatură, firește, abc-ul meseriei este cunoașterea vieții. Altfel, munca literatului se rezumă la simpla mimare a talentului altora, mai mult sau mai puțin indemnatică; flacăra se stinge inevitabil, pilpîind — eventual dramatic, eventual ridicol — într-un spațiu lipsit de oxigen (În acest sens, socotim că ar fi bine, firesc, necesar, ca tinerii talentați care candidează la titlul de membru al Uniunii Scriitorilor să fi îmbrățișat în prealabil o meserie, o profesie pe care, în interesul viitoarei lor dezvoltări ca scriitori, să nu o părăsească în timpul cît sînt membri stagiari, și, dacă se poate, nici după aceea. Cu un deosebit accent asupra profesiei de ziarist-reporter).

Practica ne-a demonstrat că, acordînd un loc tot mai important problemelor cunoașterii vieții de către fiecare scriitor în parte, Uniunea a procedat bine (A greșit cînd n-a știut să facă acest lucru). Tot practica ne arată că în următoarea etapă a dezvoltării literaturii noastre, munca individuală și obștească pentru cunoașterea vieții — atît latura ei organizatoric-practică (deci participarea nemijlocită, activă a scriitorului la viața poporului), cît și latura ei teoretică (deci înțelegerea, interpretarea și reflectarea artistică) — rămîn în centrul întregii noastre activități.

Formele folosite (de la călătoria de „documentare", pînă la stabilirea scriitorului pe timp mai îndelungat într-un anumit loc și într-o profesiune cît mai potrivită obiectivelor lui literare) ne sînt cunoscute tuturor. Sarcina noastră, aici, nu este atît de a căuta cu orice preț forme noi (deși e absolut necesar ca, pe măsură ce viața sugerează asemenea forme, ele să fie semnalate, verificate, promovate), cît de a îmbunătăți folosirea de către scriitori a numeroaselor forme bune existente, de a dezvolta aceste forme, a le mări eficacitatea ideologico-artistică.

Stăruința permanentă de a cunoaște

Studiul capodoperelor și eșecurilor prin care literatura mondială și-a îmbogățit de-a lungul mileniilor tezaurul experienței, demonstrează cu autoritatea faptelor: marilor scriitori din toate timpurile le-a fost proprie, ca o latură comună a talentului lor (sub alte aspecte atît de diferit, atît de personal), capacitatea de a-și împrospăta necontenit, toată viața, bagajul de reprezentări despre lumea din jur — bagajul de imagini, teme, idei, sentimente, intuiții ș.a.m.d. Le-a fost comună, întotdeauna, capacitatea de a fi „suflet din sufletul neamului lor", de a-și trăi întreaga viață participînd activ la marile frămîntări ale timpului, capacitatea de a asimila și propaga ca idealuri proprii idealurile celor mai înaintate forțe sociale ale vremii respective.

Nobila idee a „uceniciei neîntrerupte" pe lîngă viața vie a poporului revine de multe secole, ca un leit-motiv, în încercările de a explica geneza operelor artistice nemuritoare.

Confruntînd opere și biografii din trecut, inclusiv din perioada cînd între un deceniu și altul fața lumii se schimba foarte puțin în comparație cu vremea noastră, descoperim totdeauna, clar imprimată în paginile operei, pecetea unei legi implacabile: scriitorii care, fie de bună voie — spontan sau deliberat, sub influența esteticii reacționare — fie siliți de greutăți și lipsuri, și-au construit opera bazîndu-se doar pe valorificarea „bagajului primar" încheiat odată cu anii tinereții, au plătit un tribut greu, uneori distrugător, direct proporțional cu sărăcia acestui „bagaj" prea timpuriu închis.

Desigur, nu poate fi contestată marea însemnătate a impresiilor acumulate de un scriitor în anii copilăriei și tinereții. Nu poate fi contestat nici faptul că reprezentările, imaginile, sentimentele, ideile, gusturile, năzuințele trezite de-a lungul anilor (scriitor sau nu) în primii ani de viață, „ți urmăresc pînă în ceasul morții" — cum a observat de mult poporul. Dar o mărturie orică de superficială a istoriei literaturii mondiale demonstrează oricui că monumentele literare dăinuitoare exprimă nu un limitat „bagaj primar" personal (deci nu concepțiile și năzuințele mediului social în care s-a născut autorul, oricum ar fi ele), ci concepții și năzuințe largi reprezentative, proprii doar celei mai înaintate, celei mai progresiste clase sociale a vremii respective. Uneori, bineînțeles, s-a întîmplat și ca un scriitor sau altul să ajungă pe aceste poziții trecînd prin grele frămîntări, rupîndu-se anevoie din lanțurile prejudecăților claselor dominante. Strălucitii înaintași ai profesiunii noastre au depus o muncă imensă pentru a-și deschide orizonturi ideologice cît mai larg cuprinzătoare, pentru a-și restructura însăși bazele de reprezentări, impresii, convingeri etc., în conformitate cu cerințele cele mai înaintate ale epocii lor. Ei au lăsat în urmă nu numai cărți mereu reeditate, ci și îndemnuri, exemple. Și, fără îndoială, multora dintre noi le-a fost de mare ajutor amintirea unor asemenea exemple. Cu atît mai mult cu cît cu puțini dintre noi și-au format „bagajul primar", putem spune, într-un alt ev istoric decît cel în care scriem astăzi, în cadrul unui mod de viață caracterizat prin cu totul alte relații sociale dominante decît cele despre care scriem astăzi, caracterizat prin cu totul alte reacții psihologice individuale decît cele caracteristice contemporanilor despre și pentru care scriem. Să mai adăugăm și faptul că, datorită ritmului în care se desfășoară transformările revoluționare din viața poporului nostru, chiar și cei mai tineri dintre noi, cei în vîrstă de 30 de ani, sau mai puțin, își văd zestrea spirituală a primei tinereți trecînd repede în istoria devenită relativ îndepărtată — cea a perioadei „dinaintea naționalizării și a proclamării Republicii"... sau cea „dinaintea primului cincinal"... sau „dinainte de începerea colectivizării:"... „dinainte de colectivizarea totală"...

Interesul nostru comun pentru o cît mai cuprinzătoare și profundă cunoaștere a vieții contemporane — interes oglindit atît în dezbaterile Conferinței pe țară cît și în cunoscutele acțiuni practice din ultimul trimestru, unele inițiate de către Uniune, altele doar sprijinite de Uniune în măsura nevoilor scriitorului — constituie întîia garanție a reușitelor literaturii pe care o vom publica în viitorul apropiat.

Dacă pînă de curînd Uniunea avea a asigura doar „documentări" izolate, acum îi revine sarcina mult mai complexă să răspundă necesității noastre, a tuturor scriitorilor, de a ne aproviziona „bagajul de impresii", am spune, în flux continuu, pe măsura actualelor cerințe ale vieții în necontenită prefacere spre mai bine, și, de asemenea, ale literaturii.

Unilateralizarea cunoașterii — unilateralizarea personalității

Practica demonstrează că nu fiecare scriitor, oricît de talentat și informat ar fi el, se apropie cu aceeași ușurință și izbutește în egală măsură să realizeze cărți inspirate din orice domeniu al vieții. Nu este o trăsătură obligatorie oricărui talent capacitatea de a scrie cu aceeași strălucire pe orice temă oferită de realitate, tot așa cum nu este obligator ca un virtuoz al viorii să interpreteze cu aceeași strălucire sonatele lui Enescu și concertul în Re major de Paganini (Iucrul nu-i nici imposibil: excepțiile nu dezmint regula). Sînt, de exemplu, scriitori ale căror investigații se îndreaptă cu precădere înspre sat, tot așa cum alții zugrăvesc cu precădere universul gîndirii și simțirilor muncitorului inovator din marile uzine ale socialismului. Dar acest firesc aspect privind cele scrise, devine cu totul nefiresc și dăunător atunci cînd este extins asupra celor știute, asupra celor cunoscute de autorul respectiv. Ne referim la cazul scriitorilor care, pornind de la ideea că au de scris despre zone social-umane precizate, își desfășoară munca de studiu cu exclusivitate în aria zonei propuse, într-un perimetru închis, dictat cu strictețe de cerințele temei abordate. Experiența ne arată că o asemenea unilateralizare a cunoașterii determină pînă la urmă o adevărată unilateralizare a personalității scriitorului însuși. Viața popoarelor e o înlănțuire de realități, lucruri și fenomene, de celule vii care se condiționează reciproc, se modifică, evoluează, se dezvoltă — în armonie sau în luptă — pe baza unei inepuizabile reciprocități. O latură fundamentală a cunoașterii scriitoricești constă tocmai în descoperirea, înțelegerea, interpretarea creatoare a acestor realități vii. Limitarea cunoștințelor autorului se răsfrînge inevitabil, negativ, asupra scrisului său: îi scade capacitatea — hotărîtoare pentru dezvoltarea talentului literar — de a încadra fenomenul redat în ansamblul fenomenelor din care el face parte firesc, atribuie „feliei de viață" prezentate cititorului o inconsistență care de fapt aparține numai autorului. Și această observație este cu atît mai importantă pentru scriitorul de astăzi din Romînia socialistă.

Romancierul dedicat satului contemporan, de pildă, nu poate să ignore grandiosul proces de industrializare a țării. Din o mie și unu de motive: doar tocmai datorită acestui proces, în primul rînd, se modifică realitățile sătești (mecanizare agricolă, chimizare, mărfuri etc.). Și, reversul medaliei, chiar procesul industrializării are loc prin cuprinderea unor mari mase țărănești în producția industrială. Cu alte cuvinte, în viață, multe din personajele romancierului „cu tematică sătească" evoluează către un univers pe care el, autorul, este dator să-l cunoască mai bine decît cei despre care scrie, să-l prevadă și să-l prefigureze artistic. Colosalul schimb de forțe umane și materiale pe care-l presupune industrializarea țării corespunde unor legi dialectice — și scriitorul trebuie să aibă acuitate, forță de pătrundere, calificare ideologică și politică pentru a le descifra pe viu, în practica socialismului. Știința marxist-leninistă le definește prin uzuala expresie „ștergerea treptată a principalelor deosebiri dintre oraș și sat".

Corelația sat-oraș, corelația muncă fizică-muncă intelectuală, — iată, exprimate concentrat, complexe probleme ale actualității, care nu pot scăpa atenției nici unui scriitor, indiferent de aria tematicii lui preferate. În vremea și în țara noastră, zonele de interferență ale realității orașului și satului, muncii fizice și intelectuale sînt spații de intensă luptă victorioasă a noului asupra vechiului, sînt „loc natal" al unei umanități cu desăvîrșire nouă sub soare — și abordarea acestor nobile zone contemporane de către scriitor obligă la cunoștințe și sentimente corespunzătoare, la talent susținut de vaste cunoștințe ideologice, de spirit de partid marxist-leninist neșovăitor.

Reflectarea artistică: înțelepciune, pasiune, originalitate

Valorificînd experiența acumulată de scriitori în munca pentru o mai calificată cunoaștere a vieții, Conferința pe țară a formulat de asemenea o altă categorie de observații și concluzii — în organică interpătrundere cu cele amintite pînă aici și, sub toate aspectele, la fel de importante.

Dezbaterile Conferinței au avut în vedere exemple concrete cunoscute. Le vom evoca doar prin cîteva exemple-sinteză.

Un scriitor dovedește indiscutabil talent în arta mînuirii expresive a cuvîntului. A scris cîteva cărți bune, solid construite — unele în mare măsură autobiografice, altele despre trecutul istoric, eventual și cîteva încercări științifico-fantastice, studiind mai mult perspectivele tehnicii decît ale mediului omenesc și ale vieții sociale. După un timp, scriitorul înțelege că și-a epuizat „bagajul primar" de imagini, idei, teme; înțelege că, în curînd, dintre toate generile literaturii, îi vor rămîne accesibile, cu șanse de reușită, doar tradițiile și poate, acele povestioare convenționale „de a treia mînă", nelegate în nici un fel de nici o idee, de nici o contemporaneitate, poate nici de literatură — povestioare numite uneori printre scriitori „basme cu gize-furnici pentru preșcolari și mici" sau „improvizații de guvernantă". Scriitorul înțelege primejdia. Totodată, imaginile vieții clocotitoare a poporului îi solicită curiozitatea, poate chiar interesul, cu putere din ce în ce mai mare. Atmosfera creatoare din cadrul Uniunii noastre îl stimulează în direcția unicei hotăriri posibile. Și scriitorul se decide: pleacă „în documentare", cu cele mai bune intenții. Vizitează fabrici, sau gospodării colective, sau instituții ș.a.m.d. Stă răbdător în fiecare loc întreg numărul de zile fixat. Notează sute și mii de amănunte, conspectează manuale elementare și universitare pentru zeci de profesii industriale sau culturi agricole. Nu se dă înapoi nici cînd e vorba să pună umărul la vreo muncă alături de viitorii săi eroi. Pe urmă scrie. Rezultatul: o carte mediocră, în general plicticoasă. Opiniile criticii literare (scrisă, orală, profesionistă, amatoare, amicală) se împart în două. Unii spun: „Ți-ai subestimat fantezia și ai căzut în descriptivism plat". Alții spun: „Ți-ai supraestimat fantezia, te-ai mărginit să ilustrezi prin pilde generale cîteva idei generale și general-admise — ai căzut în ilustrativism plat". În ciuda eșecului, scriitorul a intuit cîte ceva despre caracterul imaginilor pe care i le oferă realitatea contemporană românească — unic, nespus de original, puternic și uman. La început, tinzînd să acorde încredere celor ce i-au vorbit despre „subestimarea fanteziei", reia experiența. Altă documentare — altă carte (de astă dată cu friu slobod fanteziei). Rezultatul: un conflict necontemporan, cîteva personaje necontemporane — totul transpus într-un decor împrumutat realității imediate. Opinia acelorași critici: „unele progrese certe în raport cu precedenta carte, dar, în ansamblu, în raport cu progresele survenite între timp în viața, gîndirea și exigențele artistice ale poporului — un nou eșec". De astă dată, scriitorul înclină să dea dreptate celor care-i vorbesc despre „supraestimarea fanteziei". Urmează o nouă documentare — o nouă carte — și alte „certe progrese" pe un fond tot atît de mediocru în raport cu nivelul atins între timp de dezvoltarea vieții, gîndirii și exigențelor cititorului. Autorul respectiv — constată literații și iubitorii literaturii — „s-a plafonat", talentul său „nu s-a dezvoltat într-un ritm pe măsura dezvoltării vieții materiale și spirituale a poporului", el „rămîne pasul", el „nu izbutește să-și fie contemporan lui însuși", literatura sa „a rămas în urma vieții".

De unde provin acești „rămîneri în urmă"? Pe ce căi le putem lichida într-un timp scurt? Ce sarcini individuale revin, în această ordine de idei, scriitorilor? Ce sarcini obștești revin Uniunii Scriitorilor?

Dezbaterile Conferinței ne indică răspunsul la aceste întrebări, obligîndu-ne să reamintim în prealabil cîteva lucruri cunoscute de noi toți, dar încă nu și asimilate de toți.

Reflectarea artistică implică totdeauna atitudinea autorului

Imaginea artistică este o reflectare mijlocită a realității obiective. Mijlocită — deci care implică neapărat punctul de vedere al autorului, exprimat prin mijloace specifice artei și susținut cu pasiune. Independent de concepțiile scriitorului despre viață și artă în general, despre propriul său loc în societate și în mișcarea literară a vremii respective, opera lui reflectă într-un tot unitar (armonios ori contradictoriu — după cum e și personalitatea respectivă), ambele izvoare din totdeauna ale artei: realitatea obiectivă (1), aprecierea estetică a autorului (2) — apreciere ideologico-afectivă care influențează puternic calitatea reflectării. Este de neconceput întruchiparea imaginii literare ca simplă convertire mecanică a percepțiilor vizual-auditive în cuvinte meșteșugit alăturate; și, de asemenea, de neconceput — imaginea literară ca o convențională redare alegorică a unor idei, păreri și observații abstracte însușite de autor. În virtutea legilor obiective ale existenței și dezvoltării artei, munca literară presupune nu numai o larg-cuprinzătoare informare asupra fenomenelor realității, ci, de asemenea, neapărat, presupune studierea lor calificată, trierea lor în lumina idealurilor autorului: triere urmărind, conștient sau nu, să sublinieze anumite tendințe ale dezvoltării realității obiective oglindite; triere urmărind, în ultimă instanță, să promoveze, să generalizeze (prin cele mai înalte mijloace artistice accesibile scriitorului — pregătirii sale, talentului și fanteziei sale, temperamentului său) anumite concluzii, sentimente, concepții și, implicit, să respingă alte concluzii, sentimente, concepții. În cadrul multimilenarului proces al diviziunii sociale a muncii, literatura s-a constituit ca ocupație de sine stătătoare tocmai în baza necesității obiective, proprie societății omenești, de a stringe și pe această cale specifică, a artei — experiența umană de viață; pe baza necesității de a tria această experiență sporită de la epocă la epocă; pe baza necesității de a înțelege și stăpîni — inclusiv prin artă și pe tărîmul preocupărilor specifice artei — tendințele care impun dezvoltării istorice neîntreruptul mers înainte (De aici, în societatea împărțită în clase antagonice, lupta exploatatorilor pentru a-și aservi întreaga literatură, pentru a controla, influența sau desființa literatura exprimînd experiența de viață, concluziile și idealurile opuse, ale exploataților). Din acest punct de vedere, trebuie înțeles, credem, că lupta pentru originalitate — specifică în orice vreme scriitorilor și tuturor artiștilor — exprimă spontan legea obiectivă în virtutea căreia arta, orice produs artistic autentic, se naște în cadrul și ca un aspect (pozitiv ori negativ) al necurmatei lupte omenești pentru generalizarea experienței de viață nou-create în realitatea obiectivă — și încă negeneralizate, sau încă nu deplin generalizate. Accentuînd lucrurile pentru a clarifica ideea, se poate spune, socotim, că imaginea literară — începînd cu eroul prozei sau cu eroul liric al poeziei — reflectă o frîntură din realitatea contemporană autorului și totodată este expresia polemicii lui, purtate în numele observațiilor, sentimentelor, idealurilor și concluziilor lui, cu propriii săi contemporani. Polemică întotdeauna prezentă în plămada imaginii literare; polemică purtată totdeauna pe terenul luptei dintre nou și vechi. Într-un caz, scriitorul redă elemente ale noului din viață, sau a ceea ce socoate el nou, proslăvindu-le pentru a le face înțelese și îndrăgite de cei ce încă nu le-au înțeles și nu le îndrăgesc (și aceasta dă „polemicii" un anumit patos afirmativ, o anumită tonalitate). Într-alt caz, scriitorul dezvăluie cu ură elementele vechiului din viață, sau a ceea ce socoate el vechi, pentru a le face odioase celor ce mai continuă să le îndrăgească sau nu le urăsc destul (și aceasta dă „polemicii" un anumit patos al negării, o altă tonalitate). În literatură, ca și în orice ramură a artei, „descrierea de dragul descrierii" reprezintă, cel mult, un exercițiu util — ca și compunerea de pilde convenționale pentru ilustrarea unor idei general admise. Independent de măsura în care scriitorii diferitelor epoci au intuit adevărul cu privire la acest aspect al muncii lor, marile monumente ale literaturii (și de asemenea operele care, fără a mai fi astăzi măcar știute, au contribuit cîndva cinstit la cristalizarea artistică a „spiritului epocilor" depășite) au avut întotdeauna la bază, alături de cunoașterea multilaterală și profundă de către autor a realității obiective, un puternic impuls personal, subiectiv — izvorît din cele mai înaintate idealuri și aspirații ale vremii respective.

Realismul socialist presupune, între altele, deplina înțelegere de către scriitor a tuturor acestor aspecte ale nașterii imaginii literare, aspecte pe care abia gîndirea marxist-leninistă le-a studiat științific și clarificat. Realismul socialist presupune abordarea de către scriitor a problemelor schițate mai sus, rezolvarea lor, la nivelul conștiinței și nu al intuițiilor întîmplătoare; la nivelul legilor obiective înțelese și nu al dibuirii spontane; la nivelul asimilării depline (rațională, afectivă) a cuceririlor esteticii vremii noastre; la nivelul traducerii lor consecvente în munca de autoperfecționare și în practica literară. Experiența literaturii noastre contemporane, ca și a celei sovietice — sau din orice altă țară unde estetica marxist-leninistă a pătruns — arată prin nenumărate exemple că fantezia, forța intuitivă, sporul neitatea scriitorului capătă astfel un postament rațional solid, o orientare sigură — și aceasta imprimă artei realismului socialist o armonie interioară de-o calitate cu desăvîrșire nouă în istoria artei mondiale.

În vremea noastră — și cu atît mai mult în condițiile țării noastre socialiste — munca literară presupune studiul stăruitor și metodic al filozofiei marxist-leniniste, presupune o înaltă pregătire ideologică și politică, presupune o cunoaștere adîncă a politicii partidului nostru, a modului concret în care se traduce în fapt această politică în diferitele compartimente ale vieții sociale, economice și spirituale. Consfătuirea pe țară a țăranilor colectiviști, încheierea procesului de colectivizare a agriculturii, istorica sesiune extraordinară din 27—30 aprilie 1962, a Marii Adunări Naționale, lupta pentru 5000 kgr. boabe porumb la hectar în cultură neirigată, inițiativa inginerilor și tehnicienilor agronomi de a pleca la țară, în gospodăriile colective nou înființate (ca să ne referim numai la agricultură) sînt manifestări cu adîncă semnificație ale aplicării în viață a acestei politici, manifestări semnificative ale atitudinii comuniste față de muncă și viață (În această ordine de idei, socotim că, prin efort comun, nivelul convorbirilor care au loc în seminariile învățămîntului nostru politic poate fi și trebuie să fie ridicat: tocmai prin dezvoltarea principiilor însușite, prin raportarea lor la realitatea imediată internă și internațională, raportare „de lucru", vizînd orientarea profesională a scriitorilor și a literaturii).

Ideile comunismului călăuzesc astăzi eforturile omenești prin care munca — munca fizică și intelectuală rearmonizate treptat de societatea socialistă în conformitate cu legile dezvoltării omului contemporan — devine nobilă „creație istorică conștientă"; creație conștientă, în cadrul căreia fantezia, inspirația, spontaneitatea, intuiția capătă, în colaborare cu rațiunea, cîmp de acțiune larg deschis. Realismul socialist, principiile prin care ideile comunismului călăuzesc dezvoltarea artei și esteticii, presupun din partea fiecărui scriitor eforturi necontenite pentru înțelegerea legilor obiective ale propriei sale activități; eforturi pentru — să repetăm parafrazînd — ridicarea muncii literare (în trecutul pre-marxist privită îndeobște unilateral, sub raportul talentului înnăscut, ai „harului" spontan) la nivelul creației conștiente, cu aportul inspirației spontane și al intuiției stimulat multilateral, și ghidat totodată, de rațiune, de înțelegerea legilor obiective ale dezvoltării vieții, gîndirii, artei.

Hunedoara în zori

CUNOAŞTEREA VIEŢII DEZVOLTĂRII LITERATURII NOASTRE

Cîteva precizări

Se ştie, estetica burgheză contemporană predică scriitorilor ignorarea realităţii obiective, considerarea senzaţiei subiectiv-individuale drept unică realitate certă şi unic izvor cert al artei; sau le predică „imparţialitatea absolută" în faţa vieţii, „neutralitatea absolută" în faţa frumosului şi urîtului, binelui şi răului, abţinerea voită de la împărtăşirea oricărui ideal şi de la formularea oricărei aprecieri; sau le recomandă, cei mult, descrierea „iraţională", „absolut spontană", a unor fragmente de viaţă care în realitate sînt riguros şi evident orientate spre un viitor precis conturat. Literatura burgheză scrisă în baza acestor concepţii este o vehementă pledoarie — cu punct de vedere exprimat chiar şi în cazurile cînd autorii nu sînt conştienţi de acest lucru, cu teză ajadar — în deznădăjduită polemică împotriva contemporaneităţii, împotriva vieţii şi gîndirii umane în genere; pledoarie pentru idealurile estetice corespunzînd intereselor burgheziei contemporane. Pledoarie pentru educarea unui tip de om hotărît să nu la niciodată vreo iniţiativă raţională în privinţa participării lui la viaţa socială; hotărît să renunţe la orice părere privind mersul lumii, gata să la toate durerile şi mizeriile impuse omirii simple de orînduirea capitalistă drept vicii nevindecabile provenind dinăuntrul făpturii fiecărui luat în parte, din incompatibilitatea înnăscută a existenţei oricărui individ cu viaţa socială; un tip de om asocial, hotărît să stea închis cu şapte lacăte în puşcăria convingerilor sale extrem individualiste, om hotărît ca, primit-un act al voinţei — pe cît de obtuz pe atît de irealizabil — să se „elibereze total" de restul lumii (de omenirea prezentă şi trecută căreia îi datorează calitatea sa de om şi în afara căreia nici n-ar fi ajuns om, nici n-are cum fi mai departe om) hotărît eventual să se sinucidă, dar, în orice caz, hotărît să nu se revolte împotriva condiţiilor de viaţă impuse lui şi semenilor săi de orînduirea capitalistă, hotărît să nu-şi pună şi să nu pună nimănui întrebări despre vreo îmbunătăţire social-politică.

Din acest punct de vedere, se pare că astăzi e greu să se mai vorbească despre existenţa unei literaturi deschise şi pînă la capăt consecventă cu „idealurile" canibalice proprii burgheziei imperialiste; trebuie să se vorbească în schimb despre literatura burgheză consecventă cu interesele clasei care o generează — literatură a diversiunii ideologice, a crizei şi impasului ideologic fără ieşire. E relativ multă vreme de cînd burghezia, sub presiunea legilor obiective ale istoriei, s-a văzut silită să-şi apere pe tărîmul artei idealurile, concepţiile, nu expunîndu-şi-le ci ascunzîndu-le ca pe-o boală ruşinoasă; să facă totul pentru a-şi feri concepţiile de orice dezvăluire directă, de orice dezbatere cinstită, de orice apreciere omenească (şi, de aici, în filozofie filistinism într-adîncime variante — agnosticism, idealism etc.) — inclusiv, totul pentru a şi le feri de orice apreciere estetică (şi, de aici, în artă, acelaşi filistinism — evazionism, egocentrism, subiectivism, formalism, iraţionalism, degradantul patos burghez contemporan al „greţii şi terorii" în faţa realităţii, în faţa raţiunii şi adevărului, în faţa istoriei, în faţa atitudinii omeneşti clare). Criza artei burgheze este de mult evidentă. Ea este parte integrantă a crizei generale a imperialismului — şi demonstrează printre altele, nu pentru prima oară în istorie, dar de astă dată cu exemple impinse pînă la ultimele consecinţe, că ori de cîte ori o artă sau un artist ajunge să nu mai aibă alt ideal decît ignorarea adevărului obiectiv al realităţii, legile istoriei şi artei intervin implacabil: ele mătură pînă la urmă din viaţa oamenilor tot ce nu mai aparţine vieţii oamenilor. În arta burgheză contemporană, încheierea acestui proces e în curs; o demonstrează pe de o parte totala decădere a atîtor scriitori şi artişti occidentali înzestraţi cu incontestabile posibilităţi, iar pe de altă parte tendinţa altor scriitori şi artişti occidentali de a se salva desprinzîndu-se din mrejele ideologiei burgheze, de a căuta în viaţa popoarelor lor idealuri creatoare, imagini inspiratoare şi bărbăţia necesară luării unei atitudini oneste.

A doua precizare. O dată imaginea literară concepută, autorul o poate comunica cititorului în multe modalităţi. Unele modalităţi admit intervenţia autorului în povestire, prin comentarii şi lămuriri directe; altele pun eroul în faţa cititorului lăsîndu-l, cu aparentă nepăsare, să se prezinte singur, să transmită mesajul autorului numai şi numai arătîndu-şi acţiunile, faptele. Aici, bineînţeles, e vorba despre moduri de expresie, despre „tehnica" literară. Diversele variante existente pe acest tărîm, ai formei, nu pot fi, prin ele însele, nici bune, nici rele. Sînt bune cînd îl ajută pe scriitor să comunice semenilor lui, pe calea artei, tot ce are de comunicat; şi devin rele cînd, pe-un scriitor, sau pe acelaşi în altă scriere, îl împiedică, îi scad ori îi denaturează valoarea estetică (ideologico-afectivă) a imaginilor. Dar preocupările acestea nu intră, aici, în ordinea ideilor noastre. Le-am semnalat doar pentru a evita orice confuzii între „aparenta nepăsare" susamintită (aspect al tehnicii literare) şi nepăsarea cealaltă, ideal şi atitudine propuse literaţilor de către burghezia contemporană (concepţie reacţionară despre viaţă şi artă, potrivnică atît vieţii cît şi artei, aspect al obiectivismului burghez).

Ultima precizare. Uneori, cînd supunem discuţiei un manuscris (la o editură ori la Uniunea Scriitorilor) şi cînd concluzia este „sărac gîndit, mediocru realizat artisticeşte", sau după ce ni se tipăreşte un asemenea manuscris şi concluzia opiniei publice este tot cea de mai sus, ni se întîmplă să încercăm a ne consola cu gîndul că sîntem „neînţeleşi" şi „viitorul ne va da dreptate". Consolatoarea obsesie îşi trage rădăcinile din realităţi nu o dată întîlnite de-a lungul istoriei literaturii mondiale: se cunosc, efectiv, opere care au avut parte de înţelegere şi succes la mult timp după scrierea lor, uneori chiar la veacuri întregi după moartea autorului. Se cunosc de asemenea cărţi care, în decursul veacurilor, au fost de mai multe ori dezgropate şi împinse violent către opinia publică — dar tot de atîtea ori au fost pînă la urmă respinse, uitate. Ştim cu toţii de ce s-a întîmplat aşa. Lupta de clasă a influenţat puternic dezvoltarea literaturii. Clasele sociale în ascensiune au fost totdeauna interesate să promoveze lucrări artistice progresiste impinse în trecut spre uitare de către forţele reacţionare ale vremilor trecute, din ură faţă de conţinutul lor înaintat. Şi invers, pentru a-şi creşte puterea de influenţare spirituală, clasele reacţionare au fost totdeauna interesate în retipărirea unor vechi texte uitate, reacţionare prin conţinut dar, cît de cît, ispititoare prin formă. În societatea cu clase sociale antagonice, fenomenul a fost observat de multă vreme, iar estetica reacţionară l-a explicat — dacă se poate spune aşa — prin totala incurcare a lucrurilor: l-a explicat dîndu-l drept o fabuloasă tendinţă internă, proprie cărţilor, de a-şi trăi soarta independent de soarta societăţii care le-a produs, le-a respins, le-a adoptat etc. Habent sua fata libelli — „cărţile îşi au soarta lor". Ne pare de prisos să mai insistăm aici asupra totalei lipse de sens, anacronismului şi inconsistenţei unor asemenea aforisme în vremea şi în ţara noastră: la noi, acum, cînd socialismul, societatea fără clase antagonice, este o realitate; cînd criteriile stabilirii valorilor estetice trec treptat în atribuţia ştiinţei devenită expresie conştientă a conştiinţei întregului popor; la noi, acum, cînd fiecare zi înseamnă avans într-o eră istorică nouă, eră în care, bineînţeles, nici problema dăinuirii valorilor artistice din generaţie în generaţie nu se mai pune şi nu se mai rezolvă ca în trecut. La noi şi la cei ce vin după noi, cărţile nu pot avea altă „soartă" decît aceea de a se naşte ca parte integrantă necesară a vieţii spirituale a întregului popor; sau, dacă opinia publică contemporană (să recunoaştem: atît de îngăduitoare încă faţă de opinia publică de mîine şi din viitor) le refuză legitimarea, atunci, independent de aforismele autorului în cauză, independent de tirajul oferit lui de vreo editură, independent de tiradele vreunui critic literar pătrat al resemnării şi slugăcit al conformismului, asemenea cărţi au soarta de a nu trăi, de la bun început şi pentru veacul veacului, nici o secundă: născute moarte.

Înţelepciune, cunoaştere, literatură

În ordinea preocupărilor scriitorului nou, răspunsul dat interlocutor referate la „documentarea" acestui capitol se confundă, aproape, cu cel dat la întrebarea:

— Cînd, după „documentare", timp relativ îndelungat şi cu mare risipă de energie, un scriitor nu poate începe în scris sau bolnăvicios, cînd trebuie citească — prospectul, dacă nu aveţi a face cu un caz „patent grav" — în şpilmanul şi în amănuntime prezidiul lui cultural-ideologic, în cuvîntul subconştient al limbajului său, în calitatea subînţelegerii a posibilelor sale, în calitatea „documentării" sale? De calitate inferioară (simplă acumulare mecanică de cunoştinţe date dinparte şi nu cunoaştere a vieţii, cu sîmbure, fie pagina scrisă a reflectat aceste ţăpuri pustiu, în vîrtejuri legături obiective ale pretenţii literar-artistice. Experienţa literaturii mondiale demonstrează convingător că, pînă la urmă, scriitorului nou este dată decît o singură metodă pentru a-şi asigura faţă de cititor sănătoasa lipsă de idealizare: să nu scrie cînd. Legea e implacabilă: cînd ogînzile în imagini artistice realităţii obiective, înregistrînd, vrea ori nu, în ogînzile şi pe fîşie lentă, inevitabil capricios în care de fiecare ogînzile. Şi în ogînzile dese ca cum eşti, cum gîndeşti, cum simţi, cum timp să fii. În ogînzile prin cele văzute şi scrise — şi în asemenea prin cele trecute cu vederea. În ogînzile în stilul „documentării" tale.

Comparaţia poate că şchioapătă, dar o folosim în scopul clarificării.

În agricultură, omul care îţi pune la dispoziţie grîul este semănătorul de odinioară, pe bună dreptate, bunăoară în mărturii. Dar să ne închipuim că cineva, plin de bunăvoinţă, după ce îţi dă cele grîului, cîţi vreo trebuie semănăţi — pentru ca să aveţi o recoltă „patent grav" — în amănuntime prezidiul lui cultural-ideologic, în cuvîntul subconştient al limbajului său, în calitatea subînţelegerii a posibilelor sale. Asemenea lucruri au făcut cu unele „documentări" şefii de cabinete literare (simplă acumulare mecanică de cunoştinţe date dinparte şi nu cunoaştere a vieţii, cu sîmbure, fie pagina scrisă a reflectat aceste ţăpuri pustiu, în vîrtejuri legături obiective ale pretenţii literar-artistice. Experienţa literaturii mondiale demonstrează convingător că, pînă la urmă, scriitorului nou este dată decît o singură metodă pentru a-şi asigura faţă de cititor sănătoasa lipsă de idealizare: să nu scrie cînd. Legea e implacabilă: cînd ogînzile în imagini artistice realităţii obiective, înregistrînd, vrea ori nu, în ogînzile şi pe fîşie lentă, inevitabil capricios în care de fiecare ogînzile. Şi în ogînzile dese ca cum eşti, cum gîndeşti, cum simţi, cum timp să fii. În ogînzile prin cele văzute şi scrise — şi în asemenea prin cele trecute cu vederea. În ogînzile în stilul „documentării" tale.

Comparaţia poate că şchioapătă, dar o folosim în scopul clarificării.

În agricultură, omul care îţi pune la dispoziţie grîul este semănătorul de odinioară, pe bună dreptate, bunăoară în mărturii. Dar să ne închipuim că cineva, plin de bunăvoinţă, după ce îţi dă cele grîului, cîţi vreo trebuie semănăţi — pentru ca să aveţi o recoltă — îţi semănă grîul de altădată, după ce îţi dă cele grîului, cîţi vreo trebuie semănăţi — pentru ca să aveţi o recoltă — îţi semănă grîul de altădată, în loc de grîul de astăzi, cel mai bun grîu de sămînţă, ales şi verificat prin cele mai moderne metode ştiinţifice

Recunoaștere

Lui I. B.

Antoniu Cioban intră în casă furios și, mai mult din obișnuință, mormăi un „Bună seara!". Dănuț, care anume îl așteptase pînă la ceasul acela de noapte, se pregăti să-i sară bucuros în brațe. El însă îi reteză avîntul; îi trase una după ceafă și-l trimise la culcare: „Se poate să nu dormi pînă la ora asta?". Pe copil îl năpădiră lacrimile. Jignit, se retrase în tăcere. Antoniu simți deodată privirile dojenitoare ale soției și nu îndrăzni să le înfrunte: sprîncenele zburlite și stufoase i se lăsară în jos, ca și cînd ar fi vrut să-i apere ochii. Femeia continua să se uite stăruitor la dînsul și el izbucni:

— Ce vrei? Ce te uiți așa la mine? Vreau să mănînc... Nu crezi că am și eu dreptul ăsta?... Mi-e foame... E gata masa?

Ea nu-i răspunse. Antoniu descoperi masa pusă — un singur tacîm și nu se miră. Doar el, și nu altcineva, trimisese vorbă soției să nu-l aștepte la cină... presimțise că va fi o ședință lungă. Se așeză mofluz la masă și încremeni cu privirile în farfurie. „Hmm! Ciudat!? gîndi el supărat. Și totuși, mi-e foame! După cinci ceasuri de ședință... S-ar fi cuvenit să-mi piară pofta..." Brusc simți că muzica săltăreață de la radio îl enervează și se răsti la nevastă-sa:

— Fă-l să cînte mai încet! Ce dracu'?!

Ascultătoare, ea închise aparatul; în încăpere, se lăsă o tăcere apăsătoare. După un timp, îl enervă tăcerea aceasta. Vru să țipe: „Cine ți-a spus să închizi radio-ul?", dar dintr-o dată i se făcu rușine. Florica se mișca abia auzit între bucătărie și sufragerie; fără să scoată o vorbă, îi puse în față mîncarea: mămăliguță cu brînză și smîntînă. Antoniu se apucă să înfulece, la fel de încruntat. Apoi, cu gura plină, porunci:

— Ceapă!

Nevasta îi aduse două cepe mari, albe, și se retrase cuminte într-un colț. De acolo îl urmărea cum mănîncă, cu ochii-n farfurie. Îl mai văzu cum ia o ceapă și o strivește în palmă. Ceapa era iute și el, fără să vrea, începu să „plîngă". Florica își stăpîni cu greu rîsul. Îi cunoștea foanele: de mai bine de doisprezece ani trăiau sub același acoperiș. Știa că în asemenea clipe Antoniu trebuie lăsat în pace, să se liniștească. Atunci sprîncenele-i stufoase se vor înălța de la sine dezvăluindu-i privirile blînde și deschise.

Antoniu își zări nevasta printre lacrimile stîrnite de ceapă și observă că se coafase. Simți cum îl cuprinde un nou val de furie: „Așa, care va să zică... Eu stau în ședință... Sînt fregat... criticat, iar dumneaei, ce-i pasă, umblă la coafor... se manichiurează". Împinse în lături farfuria și se ridică de la masă.

— Vrei o cană de lapte? îl întrebă ea.

— Nu, nu vreau! mormăi el.

Femeia nu-i luă în seamă supărarea. Îi spuse blînd:

— Știi, e apă caldă... dacă vrei, poți să-ți faci o baie.

În baie se împiedică de cuier, îl răsturnă și se văzu nevoit să-l ridice. Ea îl auzea bombănind și înjurînd și-i veni iar să rîdă.

Ceva mai tîrziu, Antoniu se băgă sub plapumă, stinse lumina și încercă să adoarmă. Nu izbuti; se răsucea cînd pe o parte, cînd pe alta. Apoi rămase întins pe spate, fixînd prin întuneric tavanul încăperii. Simți atunci prezența soției și-i șopti:

— Dormi?

— Nu!

— Florico, îi vorbi el tot în șoaptă, îl știi pe tînărul acela... Goroiu Ștefan?

— Îl știu... îmi pare c-a lucrat la voi și a plecat la școală... sau la facultate... nu mai țin minte... Tu l-ai recomandat.

— Da... da... chiar eu...

Antoniu tăcu. Continua să-i vorbească în gînd... „Știi, Florico, la ședința de astăzi am descoperit un lucru groaznic... am descoperit c-am îmbătrînit... Da, da, că nu mă mai taie capul ca pe vremuri... Goroiu a prezentat niște soluții interesante, îndrăznețe... Îl ascultam cu interes și în același timp fierbeam... Goroiu vedea lucrurile mai bine și mai departe decît mine... Înțelegi, eu șeful lui... îmi dădeam seama că are dreptate și totuși, am încercat să-l combat... să-l contrazic... Am apelat la toată experiența mea, numai ca să-l fac de rușine... E groaznic să descoperi că poți săvîrși asemenea lucruri".

Ca și cînd i-ar fi auzit gîndurile, Florica îl întrebă:

— Și Goroiu?

Antoniu nu răspunse. În fața ochilor săi răsări fața albă, foarte tînără, a lui Goroiu. Se afla la tribună și vorbea de investiții și de aplicarea lor cu o seriozitate și o pricepere cuceritoare. Nu spunea: „Tovarășul Antoniu Cioban, șeful secției noastre, are o concepție învechită, depășită de dezvoltarea rapidă a întreprinderii noastre", ci demonstra prin formularea unor soluții ingenioase acest adevăr dureros. Iar el, Antoniu Cioban, îl asculta și-l înțelegea tot mai limpede, în ciuda furiei care-i cuprindea, că tînărul de la tribună avea dreptate.

— Și ce-i cu Goroiu? întrebă Florica din nou.

— Cu Goroiu?!? Ce să fie, o să vină în locul meu, răspunse el cu o voce tremurătoare.

— A fost numit? se interesă ea îngrijorată.

— Nu, dar mîine la ședință, am de gînd să mă ridic și să-l propun chiar eu în locul meu...

— Tu?!?

— Da, eu! continuă Antoniu, de astă dată cu o voce ceva mai sigură, și i se păru că hotărîrea luată avea ceva din îndrăzneala soluțiilor propuse de Ștefan Goroiu la ședință „Da, da, chiar eu!".

Desen de BENEDICT GANESCU

ACCIDENTUL

Doctoriței L. V.

Accidentul se petrecu în jurul orei nouă. Sondorul Petre Cîmpu — un flăcău de nouăsprezece ani — căzu de la o mare înălțime și-și fractură picioarele. Tovarășii din echipă îl ajutară cît putură, durerea, însă, n-aveau cum să i-o potolească. Petre Cîmpu se zbătea, plîngea și gemea. Curînd, veni și „Salvarea". Cei șapte kilometri care despărțeau orașul de schelă îl străbătuse într-o viteză nebună. Accidentatului i se făcu o injecție, apoi fu urcat cu grijă în ambulanță și transportat la spital.

Directorul schelei, inginerul Filip Stoian, un bărbat înalt, voinic, cu o privire energică, se găsea în dimineața aceea în alt sector al întreprinderii. Cînd află de accident, se întunecă la față. Socoti că este de datoria sa de director să se deplaseze la fața locului. Lăsă totul baltă și urcă în mașină, ultînd să-și mai ia rămas bun de la ceilalți. Șoferul, neștiind despre ce este vorba, îl privi mirat.

— La „Sectorul 1", șopti directorul și, după felul cum rosti aceste cuvinte, șoferul înțelese că la „Unu"! se petrecuse ceva grav.

— Viteza patra? întrebă el.

Directorul dădu trist din cap. Se sculase în zori odihnit și bine dispus. Ziua se arătase frumoasă. Dinspre Ceahlău adia un vînt înviorător, de primăvară. Planul de muncă și-l făcuse din ajun: își propusese să se ducă la „Doi" și să analizeze la fața locului problema forajului la mare adîncime. Și acum, totul fusese dat peste cap. Petre Cîmpu! Îl cunoștea oare? Își chinui multă vreme mintea să-și amintească de el, dar nu izbuti.

— S-a întîmplat ceva, tovarășe director?

Intrebarea șoferului rămase fără răspuns. Abătut, Filip Stoian privea înainte, fără să vadă nimic. Dispărură dintr-odată pentru dînsul și azurul cerului, și strălucirea soarelui, și primăvara. Nu se gîndea decît la accidentul de la „Unu". De aproape doi ani îndeplinea funcția de director al schelei și, în tot acest răstimp, nu se prea petrecuseră accidente atît de grave și se mîndrea cu acest lucru, punîndu-l pe seama aptitudinilor lui de conducător. I se păruse că făcuse totul ca accidentele de muncă să fie înlăturate. Și acum...

— Sectoru' „Unu"! îl anunță șoferul.

Filip Stoian văzu de departe sondele apropiindu-se cu viteza mașinii.

— Unde să opresc?

— La Paraschivescu.

Îl găsi pe șeful sectorului în baracă. Scria niște cifre într-un carnețel. Nu arăta trist, dar nici vesel, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat în sectorul său. Directorul îl salută în grabă și, așezîndu-se obosit pe un scaun, îl întrebă de-a dreptul:

— Paraschivescule l-a povestește-mi tu mie cum s-a întîmplat?

Șeful sectorului relată pe îndelete cu o voce care nu trăda nici un fel de emoție cum se petrecuse accidentul. Apoi conchise:

— Se pare că băiatul ăsta n-avea o vedere prea bună.

— Se pare?!? își înălță directorul privirile aprinse brusc de o nemulțumire lăuntrică.

— Da!

— Fișa lui medicală o ai? Arată-mi-o! Vreau și eu s-o văd... Paraschivescu rămase o clipă gînditor:

— N-am! De unde s-o am? Nici Petre Cîmpu n-o avea, răspunse el în cele din urmă.

Directorul nu se mai putu stăpîni; mîniat peste măsură sări în sus și bătu cu pumnul în masă:

— Cum?! N-are?! N-are fișă?!? Atunci, cum de-a fost angajat? Cine l-a angajat? Vreau și eu să știu cine l-a angajat?

— Dumneata, tovarășe director, răspunse Paraschivescu calm, chiar dumneata l-ai angajat.

— Ea! exclamă Filip Stoian, lăsîndu-se înapoi pe scaun. Broboane de sudoare îi năpădiră fruntea înaltă. Nu se poate, adăugă el cu o voce stinsă, nu se poate una ca asta...

Intr-un tîrziu, părăsi baraca lui Paraschivescu. Urcă în mașină și rosti sec:

— La trust!

Apoi, se lăsă din nou pradă gîndurilor. Așadar, el era vinovatul. Și nu se putea plînge de nimic: instrucțiunile în acest sens erau destul de clare: nu va fi angajat nici un muncitor fără avizul medicului. „Dar am avut nevoie de brațe de muncă, se apără el; ce era să fac? Și-apoi, dispensarul nostru multă vreme n-a avut medic!" Un alt gînd însă îl contrazise: „Trebuia să-l trimiți la Policlinica orașului! Ți-a trecut vreodată prin minte să controlezi cîți muncitori au fișe medicale?" Se simțea vinovat și ancheta pe semne că o va arăta destul de convingător. Reputația schelei și a sa se afla acum în primejdie și asta-l neliniștea cel mai mult.

La trust îi ceru secretarei să-i dea urgent la telefon spitalul orașului. Se interesă personal de starea accidentatului. De la celălalt capăt al firului i se răspunse: „A fost pus în ghips". Lăsă mîhnit receptorul. Nu-i plăcuse tonul doctorului... prea-i vorbise rece, oficial și parcă dojenitor. Deodată, își aminti că de patru sau cinci zile, la dispensarul întreprinderii se prezentase, repartizată de minister, o doctoriță. O pofti de îndată la el. Mare-i fu mirarea cînd văzu trecînd pragul biroului o fetiță, îmbrăcată într-un halat alb și care se recomandă emoționată:

— Doctor Barbu...

Directorul o măsură cu un aer încurcat. „O copilă, gîndea el; cînd o fi apucat să termine medicina?" Zise:

— Vă rog.. luați loc... Nu ne-am cunoscut încă... Ce să-i faci, sînt mereu pe teren... De cîte zile lucrați la noi? „E o copilă, continuă el să gîndească, iar eu îi vorbesc ca unui om în toată puterea cuvîntului".

— De cinci zile, răspunse, așezîndu-se timidă pe marginea unui scaun. De cinci zile și trebuie să vă spun că-mi place aici, la dumneavoastră. Se uită în ochii directorului, fără să clipească, iar el se simți tulburat de căutătura lor sinceră, poate ușor naivă, poate ușor speriată.

— Ați aflat de accident?

— Da.., se pare că Petre Cîmpu n-avea...

— Știu, o întrerupse directorul și se ridică nervos în picioare. Făcu prin cabinet cîțiva pași, apoi se opri în dreptul doctoriței. „Știu, n-avea fișă. De aceea avem nevoie de ajutorul dumneavoastră. Înțelegeți, de ajutorul dumneavoastră. Cu ce ne puteți ajuta? o întrebă el insinuant.

Doctorița înțelese rostul întrebării în felul ei și spuse:

— M-am interesat la spital... Omul se va...

Directorul o întrerupse iar:

— Nu despre asta este vorba... N-ați putea... Directorul căzu pe gînduri; „E o copilă.., o să priceapă oare?" Continuă apoi cu glas hotărît: „Aș vrea să nu mă înțelegeți greșit. Dar, în joc se află acum prestigiul schelei... S-ar putea să pierdem „Drapelul". De doi ani sînt director și n-am avut încă un accident de muncă atît de grav. Pe bună dreptate o să se deschidă o anchetă și...

Doctorița îl privi cu niște ochi mari, gravi și triști. S-ar fi putut spune că undeva ar fi presimțit această convorbire.

Ferindu-se de privirile ei, directorul urmă la fel de autoritar:

— În calitatea mea de director aș fi vrut să vă cer...

— O fișă medicală! rosti ea.

Directorul se întoarse cu fața la doctoriță. O văzu pe „copilă" ridicîndu-se în picioare și roșind pînă în vîrful urechilor.

Ochii fetei se făcură mari, ca și cînd ar fi vrut să-l vadă mai bine pe omul din fața ei. Sub privirile acestea apăsătoare și pline de dispreț, Filip Stoian încremeni, apoi simți cum roșeața rușinii i se urcă-n obraji. Se priviră lung, în tăcere. După un timp „copila" în halat alb auzi vocea stinsă a directorului:

— Te rog, iartă-mă... Mi-am pierdut capul...

Desen de Ș. BENONI

AJUTOR DE BĂTRÎNEȚE

Trei miniaturi de **HARALAMB ZINCĂ**

Consiliul Gospodăriei hotărî într-o ședință să acorde lui moș Tudor Hoinaru și babei sale, Paraschiva, ajutor de bătrînețe. Presupunîndu-se că bătrînul se va împotrivi unei asemenea măsuri, adunarea mai stabili ca președintele să treacă pe la casa celui dintîi colectivist din comună și să-i comunice hotărîrea Consiliului. Așa că, după ședință, președintele se văzu nevoit să treacă pe la moș Tudor și să-i lămurească pe îndelete rostul hotărîrii. Bătrînul, după ce-l ascultă cu luare aminte, întrebă:

— În **unalimitate** votarăți?

— În unanimitate, moș Tudor.

— Nici un vot contra?

— Nici unu'...

— Nici a lui Poalelungi?

Se vedea că tare s-ar fi bucurat să știe că măcar unul s-a împotrivit hotărîrii, dar președintele îi spulberă și ultima speranță:

— Nici a lui Poalelungi.

Atunci, moș Tudor zise liniștit:

— Păi, era și timpu'.

Liniștea cu care bătrînul colectivist primi hotărîrea Consiliului îl cam uimi pe președinte. Atît el cît și cei din Consiliu se așteptaseră ca moșul să sară-n sus, să țipe, să amenințe așa cum mai amenințase în cîteva rînduri: **„sînt încă în puteri, n-am nevoie de ajutor, o să scriu la gazetă"**, într-un cuvînt, se așteptaseră la o bătălie grea, cînd colo...

— Păi, era și timpu', repetă bătrînul. Apoi, îi porunci babei să aducă o sticlă de zaibăr și trei pahare.

— Șezi și tu, muiere, cu noi la masă, o pofti el pe Paraschiva după ce adusese vinul și paharele. Bătrîna se așeză supusă la colțul mesei.

— Să bem, bă Gheorghiță,.. tovarășe președinte... să bem... Auzi, muiere, primim de-acuș ajutor de bătrînețe... Apăi, eu zic că era și timpu'. Nu-i așa? Să bem! Și moș Tudor zîmbi într-un fel care-l neliniști pe președinte... „Moșu' pune ceva la cale!"

Băură nu un pahar, ci mai multe. Moșul ținea la băutură, așa precum stejarul la furtună. Îi plăcea zaibărul, prindea chef de vorbă și începea să povestească. O lua de la '907 și termina, dacă mai termina, la cel de-al doilea război mondial.

Zaibărul îi dezlegă și acum limba, iar președintele îl asculta cu o vădită plăcere. Numai baba se furișă într-un ungher și adormi.

Președintele plecă acasă după miezul nopții, bucuros că „misiunea sa diplomatică" se terminase cu bine, la un pahar de vin. În poartă, moș Tudor îi mărturisi un gînd:

— De mîine... ehe, am eu planul meu...

— Ce fel de plan, moș Tudore?

— Ehei, știu eu ce știu..

Președintele nu stărui să afle: puse vorbele bătrînului pe seama zaibărului.

A doua zi, moș Tudor își puse straiele cele mai bune. Se șuci, se răsuci. Se uită în oglindă; își scuipă în palme și-și netezi cu grijă părul cărunt. Apoi își așeză căciula neagră pe o parte, strengărește. Părea mulțumit de sine. În ciuda celor șaptezeci de ani, se ținea bine: numai fața brăzdată de cute adînci îi arăta vîrsta.

— Unde te duci, băiete? îl întrebă bătrîna.

— Am eu planul meu, răspunse el cu aer tainic.

— Ai dat în mintea copiilor...

Moș Tudor trecu peste vorbele ei. Își luă bîta, ieși în drum și-o porni semeț într-ale lui. Umblă multă vreme prin sat. În cele din urmă, se opri la „Magazinul Mixt". Cercetă cele două vitrine și se încruntă. Apoi îl strigă pe responsabilul unității să iasă în drum.

— Cu ce să vă servim? întrebă responsabilul cu un ton profesional.

— Ia ascultă, bă Ghiță, te știu de mult, nu-i așa?

— Păi, de multișor, de cînd eram de-o șchioapă, răspunse omul nedumerit.

— Mă, și de ce vrei tu ca tocmai acum să pun bîta pe spinarea ta? Zii, mă? De ce taci, mă?

Celălalt crezu că moșul glumește și zîmbi:

— De ce, moș Tudor, de ce să pui bîta pe mine, ce rău făcui eu pe lumea asta?

— Bă Ghiță, bă, tu să nu te hlizești, că eu acuș te croiesc...

— Cu ce păcătuii, moș Tudore?

— Bă, tu mai spală geamurile astea... Uite, stă praful ca-n drum,.. Și pune și tu marfa aia mai frumos... să placă omului, că de nu, uite o vezi?... Moș Tudor îi arătă bîta. Auzi mă, cînd oi trece p-acilea să găsesc totul rînduit, totu'...

Responsabilul vru să-l întrebe: „Ia ascultă, moș Tudore, ce-ți veni, și-apoi cine ești 'mneata să-mi comanzi mie?", însă i se făcu deodată teamă de zarva moșului și se lăsă păgubaș.

Bătrînul însă se ținu de cuvînt. A doua zi, trecu din nou pe la magazin și, găsind vitrina curată și rînduită frumos, îl lăudă pe responsabil:

— Vezi, bă Ghiță, că poți? Numai să vrei, mă.

— Cum să nu, moș Tudor, pot... sigur că pot...

Și astfel, moș Tudor începu să-și „aplice planul". Într-o zi trecu pe la școală: controlă latrinele și găsindu-le curate, îl chemă pe director, îl bătu prietenește pe umăr și-i zise o „cugetare" pe care o știa din anii cătăniei:

— Bravo, tovarășe director, păi: „O minte sănătoasă într-un corp sănătos". Nu-i așa?

Într-altă zi, intră la postul de miliție. Îl găsi pe șeful de post căscînd:

— Caști, mă Niculae?

— Casc, moș Tudore,

— Da' cu hoții de păsări cum mai stăm, mă?

— Oho, păăia de mult i-am înhățat.

— Și acuș? se interesă moșul curios.

— Liniște, moș Tudor. Liniște pe tot frontu'.

— Dacă o fi ceva să-mi dai și mie raport... Auzi mă?

Șeful de post se uită la el ca la un om ieșit din minți. Cînd vru să-l întrebe: „Da' cine ești dumneata ca eu să-ți raportez?", bătrînul se depărtase mult în direcția sediului gospodăriei.

Umbla prin sat moș Tudor mîndru ca un „inspector". Bătea pe la porțile caselor, se interesa, întreba, dar mai cu seamă răspundea fără să fie întrebat. Se oprea la bibliotecă, se interesa cine a adus sau n-a adus la vreme cărțile împrumutate, o dojenea pe bibliotecară că n-ar fi energică. Se ducea și la cercurile de lectură, îl întrerupea pe lector — de obicei o învățătoare sau un învățător — sfătuindu-l să citească mai rar, cu **nervi**, ca la radio. Oamenii se înfuriau, țipau la dînsul, dar lui nici că-i păsa.

Nimic însă nu ului satul mai mult decît propunerea pe care o făcuse secretarului de la Sfat. Într-o după amiază, după ce terminase „inspecția", intră în biroul secretarului și se așeză pe un scaun în fața acestuia:

— Mă gîndii la ceva, tovarășe secretar,..

— La ce te gîndiși, moș Tudor?

— Mai deunăzi, citii în ziar că la oraș, la Zimnicea, s-a deschis un **cerc** pentru neveste, unde ale **naibii**, învață să gătească...

— Și? întrebă secretarul stăpînindu-și cu greu rîsul.

— Uite la ce mă gîndii... că n-ar fi rău să le învățăm și noi pe ale noastre cum să gătească... Nu prea știu ele... Numai ciorbă și friptură știu...

— Și ce, e rău?

— Păi, treabă-i asta, să mănînci o viață întreagă numai ciorbă și friptură!...

— Bine, moș Tudor, o să studiem propunerea dumitale...

— Da, da, s-o **studiați**... Asta și vreau, s-o **studiați**...

Nu de mult însă, moș Tudor începu să se intereseze de adresa unei artiste.

— Nu știi adresa ăleia de cîntă la radio, Maria Lătărețu? îl întrebă el pe directorul școlii.

— Nu, moș Tudore, n-o știu...

Umbla bătrînul prin sat și pe unde trecea întreba de adresa cîntăreței. Într-o seară mă întîlni și pe mine la sediul gospodăriei. Mă luă la braț și mă trase la „Colțul roșu".

— Tovarășe scriitor, bine că te-am găsit, se bucură el. Nu știi pe ce stradă stă în București Maria Lătărețu, cîntăreața?

— Dar de ce ai nevoie de ea?

— Ceva important... Să vezi dumneata, vreau să-i scriu....

— Să-i scrii?!?

— Da, vreau să-i trimit o scrisoare... Cum se zice, la gazetă, una de **protest**,.. Vreau să **protestez**, tovarășe scriitor...

— Cum așa, moș Tudor?

— Păi știi ce a cîntat 'mneaiei mai zilele trecute la radio? Nu știi. De unde să știi. Ascultă! Moș Tudor mă trase și mai mult spre dînsul și-mi cîntă la ureche. Nu deslușii nici o melodie, dar cuvintele astea tot le deslușii:

Să moară babele!
Să rămînă moșii!
Să se bată cu cocoșii!

Ai priceput? Ei, zi și dumneata, ăsta-i cîntec? Să-mi moară baba! Da' de ce? Și-apoi de ce să rămîn singur? Numai așa ca să mă bat cu cocoșii? Nu vreau! Ei, ce zici, tovarășe scriitor, îmi dai adresa?

OBIECTIV

Sub titlul „Arta spectacolului și cerințele vieții", ultimul număr din „Lupta de clasă" (4 aprilie 1962) publică un cuprinzător și substanțial articol al artistului poporului Radu Beligan, consacrat unor probleme-cheie ale vieții noastre teatrale. Abordînd o seamă de aspecte deosebit de însemnate ale activității oamenilor de teatru — de la preocuparea pentru un repertoriu de o înaltă ținută ideologică și artistică pînă la raporturile teatrelor cu publicul, de la cerința unei cunoașteri aprofundate a vieții și a unei orientări științifice ferme în munca regizorilor, actorilor și scenografilor pînă la spiritul cetățenesc militant și responsabilitatea socială a artistului — autorul se referă cu precădere la experiența rodnică dobîndită de Teatrul de Comedie, în decursul scurtei sale existențe de pînă acum. Evident, exemplele cuprinse în articol servesc ilustrării unor idei valabile pentru întreaga noastră mișcare teatrală, astfel încît fiecare instituție scenică va găsi aci interesante și prețioase observații și sugestii, aplicabile în propria sa activitate creatoare. Asemenea contribuții eficiente la dezbaterea problemelor teatrului românesc contemporan s-ar cuveni să-și afle locul mai frecvent și în paginile publicațiilor de specialitate.

●

Utilitatea schimburilor de experiență între oamenii de teatru nu mai trebuie argumentată. A demonstrat-o încă odată practic, la începutul acestei săptămîni, prezența în Capitală a colectivului Teatrului de Stat din Ploiești, care a prezentat două din spectacolele sale, în cadrul unui schimb de experiență cu două teatre bucureștene: Teatrul pentru tineret și copii, și Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra".

Luni, piesa „De Pretore Vincenzo" de Eduardo de Filippo a fost interpretată dimineața de actorii bucureșteni (spectacolul realizat de regizorul Dinu Cernescu) și după amiază de artiștii din Ploiești (spectacolul montat în regia lui Valeriu Moisescu), iar marți, în aceeași ordine, s-a jucat de două ori „Al patrulea" de Konstantin Simonov în montările realizate de regizorii Dinu Negreanu (Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra") și Harry Eliad (Teatrul de Stat Ploiești). Astfel prezentate, spectacolele au prilejuit interesante discuții creatoare la care au luat parte artiștii teatrelor respective precum și alți oameni de teatru.

Inițiativa, aparținînd A.T.M.-ului și redusei „Contemporanul", s-a dovedit binevenită și continuarea ei pe viitor se impune.

●

Autoritățile culturale de la Bonn au interzis ca teatrele subvenționate de guvern să joace piesele lui Bertolt Brecht. Împotriva acestei hotăriri, Harry Buckwitz, conducătorul teatrului din Frankfurth-am-Main a decis să continue spectacolele cu „Viața lui Galilei".

●

La Bombay s-a desfășurat un reușit festival al filmului bengalez. Din cele șapte producții prezentate, „Cîntec de drum", filmul lui Satiagita Ray, unul dintre cei mai interesanți regizori bengalezi, a produs o impresie covîrșitoare prin dramatismul și autenticitatea cu care înfățișează viața grea a țăranilor.

●

„Cum să reușești în marile afaceri" este titlul unei amuzante comedii muzicale care se reprezintă cu mare succes pe scena „Teatrului din strada 46" (New-York). Acțiunea se petrece în Wall-Street, iar persiflarea modului de viață american explică răsunetul spectacolului.

●

„Pădurea vie neză", un nou film sovietic va fi realizat de tinerii regizori Renita și Iuri Grigoriev. În principalul rol feminin e posibil să apară Inna Gulaia, Janna Prohorenko (din „Balada soldatului") sau Irina Bunina. La realizarea acestui film va participa și actorul Helmuth Kircher, din Republica Federală Germană.

●

In U.R.S.S. au apărut două cărți noi de cinema: „De la carte la film" de L. Rogojeva, care pune în discuție problema ecranizărilor și lucrarea Innei Solovieva „Cinematograful italian" închinată maeștrilor filmului italian Rossellini, Vittorio de Sica, ca Santis și Fellini.

●

Renumita actriță italiană Giulietta Masina (pe care am văzut-o în „Nopțile Cabiriei") și-a susținut cu succes la Universitatea din Roma, disertația intitulată „Situația socială și psihologia actorului în timpul nostru".

●

In urma unei note publicate în cadrul rubricii „Obiectiv" am primit la redacție o scrisoare prin care Casa raională de cultură „1 Mai" din București ne aduce la cunoștință că cercul său de teatru a pus în scenă, în urmă cu două luni, montajul artistic „Medalion Caragiale" după piesa lui Camil Petrescu. Repertoriul cercului mai cuprinde, deasemeni, piesele „O noapte furtunoasă" și D-ale Carnavalului". Spectacolul „Medalion Caragiale" va fi prezentat în cadrul Festivalului bienal al Teatrelor de amatori.

„BULEVARDUL DURAND" de Armand Salacrou

Teatrul Național „I. L. Caragiale"

Cronica dramatică

Cu prilejul primei reprezentări a piesei sale „Nopțile minții", Salacrou explica aducerea în scenă, alături de supraviețuitori, a figurilor celor ce au murit, ca o reprezentare a dezbaterilor continue a conștiinței umane. „Ne continuăm în fiecare zi dialogul cu prietenii morți", scria autorul emoționantei drame închinate luptătorilor antifasciști din mișcarea de rezistență. Salacrou formula astfel ideea răspunderii celor ce au văzut ziua eliberării Franței, față de cei care au dat totul pentru a apropia ceasul înalt al izgonirii ocupantului nazist. Recent Konstantin Simonov a alcătuit pe o viziune înrudită piesa sa „Al patrulea" care deschide un proces similar în cadrul Americii de astăzi. „Bulevardul Durand" se înscrie în aceeași linie a evocărilor cu înțelesuri vii. Resuscitarea dramei docherului Jules Durand include un răscolitor apel la lupta împotriva capitalului, împotriva nedreptăților pe care acesta le generează continuu.

Privită disparat apariția acestei piese militante în creația lui Armand Salacrou poate să pară întrucîtva surprinzătoare. Ultimele piese ale dramaturgului, și mai cu seamă „O femeie prea cinstită", indicau o regretabilă trecere la formulele bulevardiere. De altminteri, o anume prețuire accentuată a teatralității exterioare îi făcuse pe scriitor în 1947 să adauge excelentului său „Arhipelag Lenoir" un al doilea act, care sacrifica succesului scenic facil, remarcabila concizie satirică a primei variante (scrisă cu un an înainte). O anume undă de facilitate a străbătut apoi și comedia „Dumnezeu o știa...", comedie care plecase de la o problematică deosebit de interesantă.

Cu „Bulevardul Durand", Salacrou se întoarce la magistrala gravă a dramaturgiei sale cetățenești ilustrată înainte de război de tulburătoarea capodoperă „Pămîntul este rotund" (1938) și urcată la o nouă treaptă în înțelegerii în „Nopțile minții" (1946). Este neîndoielnic aci una dintre roadele chemărilor aprinse ale poporului francez la luptă organizată și fermă. Salacrou consemnează cu noua sa piesă o revenire salutară la elanurile tinereții, cărora li se adaugă înțelepciunea scriitorului vîrstnic mereu sensibil la mișcările istoriei. Și apoi, în seria dramelor imaginate de scriitor în decorul viu al portului Le Hâvre, piesa despre Jules Durand și-a ocupat locul de mult rezervat, încoronînd în armonii neobișnuit de ample, cronica vie a acestui oraș greu încercat, pe care Salacrou n-a încetat să-l iubească nici o clipă.

După cum se știe, faptele care constituie obiectul dramei lui Salacrou sînt autentice. Procesul calomnios al sindicaliștului Durand, bazat pe o înscenare revoltătoare, a avut loc, iar eroul acestui proces, absolvit prea tîrziu de orice vină, a murit într-adevăr într-un spital de alienați. Salacrou n-a transcris însă pur și simplu această pagină memorabilă care i-a întunecat anii adolescenței. El a reanimat povestea adevărată din 1910, accentuînd liniile caracteristice perioadei de pregătire a războiului imperialist care avea să izbucnească în 1914. Secvențele scurte, șuierătoare ale acestei reconstituiri abile adună, una după alta, imagini, tipuri, situații, care explică adevăratul caracter al primului război mondial. Autorul piesei desfășoară în prima parte o remarcabilă incursiune în datele crizei economice care zguduie lumea capitalistă, ridicînd în fața sa mai amenințător ca oricînd proletariatul supus unor lovituri repetate. Strigătul lui Roussel, vătaful înmănușat al marilor armatori („Fără război e revoluția!") se profilează nu numai pe fundalul teribilului caz de injustiție, dar și în climatul uneia dintre cele mai largi acțiuni unitare ale clasei muncitoare mondiale. Astfel, piesa lui Armand Salacrou nu acuză, pur și simplu, calomnia (ca în „Bărbierul din Sevilla"), nu se limitează la deplîngerea unei grave erori judiciare (ca în „Curierul de Lyon"). „Bulevardul Durand" este cronica aspră a unei reprezentative încleștări de clasă, urmărită în limitele viziunii autorului. Construind liniile complicate ale acestei cronici, Salacrou nu s-a bazat pe efectele de prim plan ale mișcării generale. El a cristalizat fiecare amănunt al frescei, nuanțînd figurile fiecărui muncitor, diferențiind măștile degradante ale profitorilor, indicînd conținutul real al greșelilor „galbenului" Capron și relevînd erorile care se ivesc în gîndirea pură a avintatului Durand. Nici un moment bătălia nu trece în creionări involuntar schematice. Linia de bază a caracterelor se menține în focul celor mai aprinse înfruntări. Opoziția dintre cele două tabere este urmărită și pe planul vieții interioare, prin intermediul principalelor personaje. Incapacitatea lui Roussel de a înțelege refuzul văduvei lui Capron de a semna în schimbul unei mari sume o plîngere infamantă, înălțimea dragostei Juliei pentru Julien, frivolitatea deprimantă a Lisei de Siemens și poziția înălțătoare a bătrînului Durand, toate aceste trăsături ferme ale imensului tablou îi asigură piesei autenticitatea și forța să de convingere.

Trebuie spus însă că nu o singură dată Salacrou dă protestului său față de traiul insuportabil al muncitorului în capitalism tonalitatea diluantă a lipsei de perspectivă revoluționară. Relevînd cu o cerută vigoare forța acțiunilor proletariatului unit, Salacrou nu depășește punctul de vedere al „apărătorului" Durand cu corectivele lucidului delegat patronal, a cărui intransigență nu implică însă și viziunea politică mai largă a înfruntării dintre muncitor și patron. De asemeni, ideea atribuirii lui Jules Durand după îmbolnăvire a unei neașteptate înclinații către lux, apare bizară. Este evident că inițiativa întru totul lăudabile ale autorului îi se mai adaugă, nechemate, inconsecvențele formației sale ideologice.

„Bulevardul Durand" se detașează în contextul creației lui Armand Salacrou ca o luare de poziție extrem de explicită față de caracterul condamnabil, inacceptabil al exploatării omului de către om. Această cronică zguduitoare cuprinde totodată cea mai adîncă privire critică a scriitorului asupra burgheziei și a formelor cumplite de cezarmanizare care o definesc. Ironia subtilă a scriitorului pătrunde pe neștiute, acordînd unor replici inițiale semnificațiile ale unui subtext cu precise sarcini demascatoare. În același timp, Salacrou încondeiază cu neașteptate efluvii lirice scenele soare ale grevei, dezvăluind resursele sufletești ale personajelor din lumea muncitorească. În sfîrșit, tehnica de „padă" cinematografică a desfășurării procesului se bizuie pe o savantă alternanță de tonuri în care sarcasmul, poezia și sunetul dur se reunesc într-o compoziție de o unitate remarcabilă.

Mesajul solemn al ultimei piese semnate de Armand Salacrou atrage atenția asupra atracției irezistibile pe care idealurile clasei muncitoare o exercită asupra conștiințelor nealterate ale intelectualilor cinstiți din țările în care Jules Durand este și astăzi condamnat la moarte în fiecare zi.

★

Regia (Al. Finți) a acordat — pe drept cuvînt — o maximă însemnătate figurilor înaintate ale piesei și a realizat cu o deosebită forță scenele de masă. În general mișcarea vie, sacadată ca bătăile inimii, caracterizează viziunea regizorului, cu un particular accent pus pe notele patetice, uneori prea violent îngroșate. Transpunerea suitei de imagini fragmentate din secvența procesului, a respectat cu bune rezultate indicațiile autorului, reprezentînd și partea cea mai îngrijită a spectacolului. Cum se și cuvenea, regia și semnatarul „versiunii scenice" (Horia Lovinescu) au procedat (în general cu eficiență) la unele scurtări ale textului, prea lung în întregul său. Unele dintre tăieturi, însă, care au un rol cert în crearea fundalului crizei economice, sau anumite pasaje lirice care rotunjesc imaginea unor personaje pozitive s-ar fi cerut păstrate, ca și cîteva replici de subțire ironie a autorului la adresa unor personaje negative.

Gh. Cozorici a dat figurii lui Jules Durand o luminozitate remarcabilă. Avîntat, firesc, Cozorici a fost excelent în scena procesului, dar ne-a apărut brusc diminuat în primele apariții din „celula neagră", cînd a trecut la mijloace de expresie stridente, neprelucrate interior. În rolul aparent uniform al bețivului Capron, Matei Alexandru a însoțit minia discontinuă a scandalagiului cu tristețea incurabilă a victimei îndobitocite, într-o creație de relevabilă profunzime. Ca de obicei, Costache Antoniu a dat din primele clipe personajului interpretat (bătrînul Durand) fizionomia și expresia psihică definitorie, pe care a menținut-o cu naturalețe, pînă la capăt. Din grupul exploatatorilor, s-a detașat figura odiosului Roussel, conturată cu sîrg caricatural de Alfred Demetriu. Geo Barton (delegatul), Raluca Zamfirescu (Julia), Simona Bondoc (Lise), Chiril Economu (procurorul), Eugenia Bammé (Mama), Nicu Dumitriu (Delaville) au dat culoare personajelor subliniind cu măsura cuvenită datele esențiale ale acestora. Din grupul celor patru muncitori, Dem. Rădulescu și Const. Stănescu au evidențiat cu predilecție replicile de haz.

Spectacolul a utilizat o scenografie ingenioasă (Gh. Bedros) care marcind prin fundal cadrul social al secvențelor dramatice alternante (portul propriu-zis, tribunalul, etc.), a fixat totodată, sugestiv stilizat, locul de desfășurare a fiecărei scene în parte.

Spectacolul prilejuiește publicului nostru o întîlnire emoționantă cu o lucrare dramatică de un cald umanism, care reînvie una din strălucitele pagini ale luptei clasei muncitoare franceze.

V. MÎNDRA

Scenă din spectacolul cu piesa „Bulevardul Durand"

Pictorii amatori

Ne-am oprit într-una din zilele primăverii noastre bucureștene prin atelierele sonici plastice a Casei populare de creație.

O tinerețe nouă, fragedă și hotărîtă, în vîrste, preocupări și personalități diferite, am găsit-o în fața schițelor în cărbune, lucrînd voios la șevalet sau bătîndu-și în rame tabloul isprăvit... Punem întrebări și căutăm răspunsuri nu numai în dialog.

— Noi mergem pe ideile adevărului, pe frumusețe, emoție, omenesc și noutate, nu numai în arta plastică ci și în celelate secții — literatură, teatru, dans popular și balet, muzică, brigăzi artistice, fotografie, — ne spune inimosul tovarăș Negreanu, directorul Casei. Mișcarea de amatori, noi o vedem în sensul unei munci serioase, de prietenie și colaborare. Ne străduim să dăm și orientarea cea mai bună tineretului nostru...

Sediul secției plastice fierbe de preparativele unei expoziții de primăvară. Patru camere sînt atelierele colective de lucru: studiu, compoziție, creion, culoare. Sala de repetiții e cea singură aproape o expoziție complexă de tablouri ale amatorilor pictori din întreprinderi instituții și Casele de cultură ale tineretului.

Ochii cercetează interesați șirurile de tablouri, pînză și carton. Varietatea subiectelor este paralelă cu unghiul cutezător și îndrăzneața zvîcnire de artă. Omul din acuarelă sau ulei este viu, adevărat, sensibil în expresie și ținută în atitudine. Copilul e copil. Vibrează priveliștea satului colectivizat, florile, peisajul și așa zisa natură moartă care capătă o semnificație nouă prin subiectul ales. Conduita generală: forța expresivității de tinerească vigoare!

Căutăm identitatea artiștilor în semnături.

Ana Constantin pregătește compoziția „Dansul depănătoarelor", inspirat din activitatea țesătoriei în care lucrează: trei siluete, încă nedefinite pe amănunt, venind pe latura unui război lung de țesut, dintre care personajul central este frumos surprins într-o legănare unduită. Mai lucrează și la o scenă veselă cu copii intitulată „Ne mutăm în blocul nou".

Vlad Vlădescu, prezent în portrete de mare autenticitate și energie în peisaj, transpune creionul liniar de arhitect pe cărbunele de studiu. Delicatețea liniei și culoarea bună stabilește echilibrul personalității artistice afirmate cu răbdare, cu muncă și cu simplitate.

Pe *Lăiniceanu Ion* l-am găsit în atelierul lui de lăcătușerie de la Uzinele Griviția Roșie... cuprins în liniile încă dure ale schiței creionate pe marele panou de studiu.

— Azi nu fac decît să mă uit, șoptea meșterul discret. De dimineață mi-am observat mai bine tovarășii de muncă pe care i-am desenat aici și cred că o să mai corectez ceva...

Zenobia Cazan, alternînd profesiunea de psiholog cu cea de paletă, realizează o pictură de frumoase sensibilități.

Regăsim bucuroși într-o acuarelă pe *Genoveva Georgescu*, azi proaspătă studentă plastică, nouă binecunoscută de la expoziția bienală de pictură de acum doi ani. Stilul ei simplu și de mare expresie în linie, culoare și contur este explozia condensării calităților ei artistice.

Îl mai vedem și pe *Alexandru Lăzărache*, tehnician, într-un tablou relativ mic, prezentat „Flori roșii". Un oranj total, de pară focului, în care se desprind, fin marcate pe nuanțele aceluiași roșu, petale mari, un crimpei de masă și o lulea: natură statică... O priveliște cu un lan de grîu în pete compacte de culoare adîncă, bine izbutită de intrepretarea elevului *Teodor Moraru*, trezește ochii și cheamă abil gîndul la înțelegerea realității artistice. Alt peisaj, de astă dată o stradă cu pomi și case avînd ca amănunt de prim plan un pictor șezînd aplecat pe șevaletul lui, e o compoziție de mare acuitate în culori care încheagă subiectul într-o zare ușor împăienjenită de un efect emoțional bine echilibrat. Autoarea, *Vanda Mihuleac*, elevă, transmite prin complexul cromatic bazat pe galben-castaniu vibrația însușirilor ei delicate...

Artiștii amatori vin mereu de prin ateliere, școli, instituții. Ei au început să trăiască o atmosferă nouă, să o înfiripe ei înșiși dimpreună cu îndrumătorii lor, artiști de profesie, și ei tineri și entuziaști. Experiențele se fac în comun. Greutățile se împart egal pe toți umerii. Bucuria muncii e unanimă: mișcarea de amatori ai pensulelor muște în acuarelă și ulei dovedește o tinerețe și o forță artistică nouă de care au atîta nevoie ochii, sufletul și dorințele frumoase ale omului...

Baruțu T. ARGHEZI

„Apartamentul"

film

Ca mulți artiști europeni, siliți de teroarea fascistă să-și părăsească țara, austriacul Billy Wilder și-a căutat refugiu în America, unde, în anii războiului și cei imediat următori, a dobîndit o anume faimă ca scenarist și regizor, specializat îndeosebi în filme polițiste „tari", realizate cu o bună stăpînire a tehnicii suspensiei. Și în „Apartamentul" scenariul îi aparține (în colaborare cu I.A.L. Diamond) numai că, de astă dată, preocupările cineastului se dovedesc categoric mai substanțiale. O atestă de altfel și triplul premiu Oscar decernat lui Wilder pentru scenariu, regie și reușita de ansamblu a filmului.

„Apartamentul" e o comedie amară, cu accente grave emoționante — cînd nu se împotmolește într-un sentimentalism siropos — despre avatarurile unui oarecare funcționar al unei companii de asigurări din New-York. Cariera lui C. C. Baxter, ascensiunea lui de la etajul 19 la 27, de la micul birou pierdut printre zecile de mese ale unei vaste încăperi pînă la fotoliul confortabil de adjunct al directorului, cu dreptul de a beneficia de restaurantul și... lavabourile direcției, putea oferi pretextul unui interminabil șir de peripeții comice inofensive. Autorul a respins însă această formulă comodă și superficială. El reia, într-o perspectivă critică remarcabilă, problema — mereu actuală în lumea capitalistă — a înechităților la care sînt supuși oamenii mărunți, de treabă, într-o orînduire guvernată de bunul plac și de interesele celor puternici.

Întreaga existență a eroului se află la cheremul superiorilor săi. Aceștia îi folosesc sistematic apartamentul pentru felurite escapade extraconjugale și condiționează avansarea lui în slujbă de amabilitatea cu care înțelege să-i „servească". Nimic altceva nu-i interesează. Nici cum trăiește subalternul lor, nici ce gînduri, frămîntări și năzuințe are, nici dacă povestea îi este sau nu pe plac.

Inițial situația în care e pus Baxter pare amuzantă și provoacă hazul. Omul așteaptă în stradă pînă cînd obține acces în propria sa locuință; în urma „musafirilor" trebuie să strîngă prin casă; vecinii îi reproșează abuzurile și îl consideră aventurier și crai; iar la birou, ca să facă față solicitărilor „colegiale" se agită comic cu telefoanele, aranjînd programările pentru fiecare. Dincolo de zîmbetul stîrnit, se întrevede însă o umbră.

Wilder nu se amuză senin și detașat. Fiecare întîmplare nostimă conține un grăunte dureros, dezvăluie un adevăr întristător. Telefonul îl trezește pe Baxter în puterea nopții și, pe jumătate burmac, e nevoit să-și mute dormitorul în parc pentru a permite unuia din șefii săi, să petreacă în apartamentul lui, galant și bine dispus. Chemat în biroul directorului, își recunoaște repede vina și se obligă naiv, să nu mai cedeze altădată locuința, ca, dintr-odată, să-și dea seama, stupefiat, că de fapt înaintea lui se află un nou partaș la „combinație" — și încă cel mai important — căruia va trebui în primul rînd să-i țină la dispoziție apartamentul. Episodul e conceput inciziv, cu o foarte precisă direcție critică. Unghiurile de filmare sugerează stăruitor diferența ierarhică dintre cei doi. Aparent volubil și dezinvolt, Baxter (magistral interpretat de Jack Lemmon, un actor cu o mare mobilitate a expresiei) este văzut mereu de la înălțimea directorului (Fred Mac Murray, june prim la asfințit), care, deși își pierde treptat aerul de onorabilitate inconruptibilă, continuă să-l domine pe micul funcționar cu autoritatea funcției sale.

Dar întreaga ambianță socială, privită cu ochi pătrunzători în film, civilizația americană zgomotoasă, trepidantă, reducînd conținutul relațiilor umane la un schimb de tip comercial („unii oameni iau, alții se lasă luați" — constata cu amărăciune micuța și grațioasa liftiera Fran) îi asaltează pe erou, îl domină, îl strivește. În enorma hală unde lucrează Baxter, sute de funcționari stau înșiruiți la mese și, cu un gest aproape mecanic, încep și sfîrșesc lucrul toți deodată, în același minut. Exasperant de exact, inuman de exact — fiecare etaj cu orarul său, fiecare om cu mașina sa de calculat, cu rîsete și telefonul său. Iar deasupra tuturor, același vast tavan, divizat în carouri albe, pare că se prăbușește peste oameni. Tot așa înșiruiți, vorbind și rizînd fără noimă, bînd alcool, stau la rînd și bărbații la barul unde-și petrece Baxter noaptea de anul nou. Cînd e acasă, dorindu-și un scurt răgaz, de pe ecranul televizorului, prin trei canale schimbate succesiv, asupra eroului se năpustesc imaginile stridente ale unui film „western", cu urmăriri călare, împușcături și prăbușiri spectaculoase, ale unui film cu gangsteri, care se bat într-un delir de pumni, sau ale unui sicitor program de reclame. Nicăieri, în lumea descrisă de Wilder nu există loc pentru un impuls pur, pentru meditație, pentru liniște sufletească.

Filonul liric al filmului (care din păcate evoluează în partea a doua dulceag și oarecum banal, neîngînd evident, nici tradiționalul „happy-end") poartă aceeași amprentă. Efuziunile sentimentale timide ale lui Baxter, încercările de a-și mărturisi simpatia pentru liftieră, se consumă de fiecare dată în grabă, într-un colț al liftului supraaglomerat, în zborul de la un etaj la altul, în forfota străzii, între două treburi totdeauna presante. Iar oboseala tristă a fetei, blazarea prematură, cu care caută să-și acopere de îndată dezorientarea în fața încercărilor vieții (protagonista, Shirley Mac Lane a sesizat pînă la cele mai intime nuanțe mișcarea sufletească a eroinei), completează tabloul oglindit pe ecran.

„Apartamentul" valorifică o excelentă idee, fără să părăsească total în conducerea intrigii schemele consacrate. Subiectul lasă să se simtă undeva, în special în partea a doua, meșteșugul, ceea ce limitează întrucîtva orizontul. „Construit" cu abilitate, conflictul din „Apartamentul" e prețios, mai cu seamă datorită semnificațiilor sociale pe care le relefează.

Mihail LUPU

Cadru din filmul „Apartamentul"

Poșta REDACȚIEI

IONIȚA MARIN — Găești — *Cam încurcată și greu de înțeles scurta dumneavoastră povestire „Cererea lui Adam". După îndelungi frămîntări, pe care le presupunem doar, Adam se decide și înaintează cererea de primire în colectivă, pe urmă, după alte frămîntări, pe care iarăși numai le presupunem, îndemnat de un fost chiabur, își retrage cererea, și în final, de asemenea din motive probabile doar, îl bate pe chiabur și face o nouă cerere. Ce să alegem dintr-o astfel de poveste în care esențialul e ocolit în mod sistematic? E adevărat, cititorul, pentru a stîrni interesul cititorului, scriitorul se preface că ascunde anumite lucruri, sugerîndu-le uneori; nu este însă nici acesta un procedeu absolut și nu poate fi folosit oricum, oriunde și oricît. Iar cînd e vorba de încrcări esențiale, determinante, se pare că este chiar contraindicat. Pot fi sugerate anumite aspecte secundare, pentru a evita explicații care ar face să trenereze acțiunea, nu însă faptele esențiale, care determină acțiunea, dîndu-i un sens.*

Altfel, povestirea dumneavoastră nu-i cu totul lipsită de interes. Sînt în ea semne promițătoare ale talentului. Aveți o frază curată, echilibrată, cu foarte rare inadvertențe de stil sau de limbă literară. Dialogul e firesc, pus și pe alocuri nimerit, dovedind o bună cunoaștere a oamenilor despre care vreți să scrieți.

Citiți povestiri bune și cît mai multe, citiți cărți despre viața scriitorilor, despre felul cum lucrează ei, cum își aleg subiectele, cum își construiesc personajele, cum își găsesc limbajul, cum își corectează manuscrisele, și veți vedea cît de mult aveți de învățat. Și, mai ales, scrieți mult, căci numai așa veți ajunge să vă stăpîniți condeiul.

Așteptăm și alte lucrări de-ale dumneavoastră.

ZAHARIA SINGEORZEAN — Ilva-Mică — *Ne scrieți: „Am în cap multe fapte de viață și poate unele din ele, interesante... Port în suflet dorința să scriu ceva, dar cînd mă așez în fața hîrtiei albe... Mă străduiesc să alcătuiesc fraze literare și apoi să fac creația literară, care cade bine..."*

E bine că priviți cu seriozitate munca literară, e o condiție importantă. E bine de asemenea că aveți multe despre viață, e și aceasta una din cele mai importante condiții ale creației literare.

Nu pot să vă dau alt sfat decît: Citiți, citiți mereu, scrieți! Învățați și exersați cît mai mult. Numai așa veți ajunge la ceva. Toate faptele de viață sînt bune pentru literatură, dacă le știți înfățișa semnificativ, dacă le știți înțelege semnificația esențială, în complexul fenomenelor sociale în care trăim, și dacă știți să le concretizați prin cît mai multe amănunte sugestive. Încercați pe care vă simțiți creionarea înaintașilor a unor scene din viața satului, a unor oameni de bine și de rău, a unor întîmplări cu oricare alți subiecte de actualitate. Nu vă sfătuim să scrieți o dramă. Nici un subiect de dramă, și din acela pomeniți nu înțelegeți că ne-ați expus dialogul propriu-zis, scrieți descendență o povestire, așa cum ați avea de gînd să o narați unui prieten și cîtorva cunoscuți. Atunci e să putem să vă spunem mai multe.

DUMITRU NEGREANU — Mureș — *Poezia cu soare" nu este realizată — cum se spune. Alăturați de cele cîteva idei și multe stîngăcii. O anumită dezordine a dialogului, anumite naivități expresive, imposibilitatea de a concentra multă substanță în frază puțină, ne trezește aceeași impresie ca atunci cînd vrem, cu orice preț, să realizăm lucrări publicabile.*

Citiți și răspunsul dat tovarășului Ioniță Marin (mai sus); se potrivește întru măsură și numeroșilor alți corespondenți.

Mai trimiteți.

NICOLAE IONESCU — București — *Cărți ar fi de interesantă întîmplarea povestită în scrisoarea „Lică", ea însă nu este literatură. Nu știm ce vîrstă aveți. Dacă mai mult sau mai puțin ca începutul începătorului literar, mai încercați. Mai întîi însă, citiți mult, îndelung, reflectați asupra celor citite. Pe urmă, mai trimiteți.*

CONSTANTIN SCURTU — Lăiești-Fetești — *Ceea ce dumneavoastră numiți povestire, e mai curînd o schiță pusă într-un cadru pur convențional, banala cu arcul și mieroi, în sine, nu este lipsită de haz, ea însă nu are semnificația pe care vreți să i-o atribuiți. Cum s-ar zice, unde sînătoarea nu ajută... Faptele dumneavoastră arată oarecare aplicație spre povestire. Presupunem că aveți și multe alte povestiri prin dosare. E timpul să încercați dacă mai bine povestirea în piu grai și scris. Vă sfătuim să mai încercați și să ne mai trimiteți.*

FLORIN CHIRITESCU — *Schița dumneavoastră „Șoarecele și pisica" ne-a plăcut. Are multă autenticitate și un humor de bună calitate. Un singur lucru e mult prea întîlnit pentru cît ceea ce aveți de spus. Dacă subiectul propriu-zis n-ar fi depășit și tocmai prin aceasta neinteresant, v-am sfătui să lucrați la această schiță. Considerîndu-vă însă realmente începători, vă sfătuim să încercați lucrări noi, cuprinzînd subiecte originale, inedite, lucruri pe care numai dumneavoastră să le puteți scrie. Sperăm că astfel, în curînd o să ne putem bucura publica.*

VASILE GHEORGHIU — Iași — *Schița „Mici mecanisme nepreconizate" mai, încă de la primele fraze, care mai apăreau lor uscăciune, ascund semințe de talent. Una peste alta, pînă la sfîrșit, ramîneți numai cu promisiuni. Am impresia, după cîteva schițe, că aveți la îndemînă toate uneltele și nu știți ce să faceți cu ele și atunci vă jucați de-a literatura. Povestiți sprințar, dialogul e firesc, notițele scurte și caracteristice, știți și semnă că vă cunoașteți bine personajele, încercați să se mișcă și să vorbească ca destulă naturalețe, nu lipsește nici autenticitatea ambianței și totuși, pînă la urmă nu se alege nimic.*

Se pare că nu ați gîndit suficient acest subiect. Din această cauză, semnificația lui rămîne cu totul teoretică. O cîntăreață dă un concert fără să se fi pregătit suficient, pe parcurs are anumite înțepături, în pauze face gargară cu ceai de mușețel, și... totul iese bine. Atît? Ce să înțelegem de aici? Că se poate da un concert fără repetiții neamărate? Că ceaiul de mușețel poate fi salvator în anumite împrejurări? Că întîmplarea norocoasă poate scoate din impas pe un cîntăreț nepregătit? Că arta interpretării e o simplă joacă?

Vedeți cîte nedumeriri, la care poate nici nu v-ați gîndit, poate stîrni o schiță scrisă pe negîndite?

În orice caz, mai trimiteți. Așteptăm de la dumneavoastră lucruri bune.

Remus LUCA

SĂ NU SE MAI REPETE!

de BORIS POLEVOI

Sint unul dintre acei soldați sovietici care în zilele celui de al doilea război mondial a fost nevoit să soarbă pînă la fund cupa amară a retragerii de la Brest și pînă aproape de Moscova, iar apoi să înainteze de la Volga rusă și pînă la nemțescul Spree și să descrie în ziarul său, cum doi ostași sovietici, Egorov și Kantaria, au înălțat drapelul roșu la Berlin, deasupra citadelei înfrînte a nazismului.

Noi oamenii sovietici, cunoaștem războiul nu din romane și nici din filmele cu happy end dulceag. În cursul celui de al doilea război mondial, salvînd de ciuma nazistă propria noastră patrie și întreaga civilizație europeană, am pierdut tot atîția oameni, cît toate celelalte armate angajate în luptă, luate laolaltă. Este greu de găsit la noi vreo familie care să nu poarte doliu. Eu însumi mi-am pierdut în război fratele. Soției mele i-au pierit în război doi frați. Cel care știe ce înseamnă războiul — dacă nu e un criminal sau un idiot clinic — îl va uri pînă la sfîrșitul vieții sale.

Iată de ce guvernul nostru dorește atît de mult să încheie un tratat de pace cu ambele state germane. Iată de ce, noi, folosind toate posibilitățile, răbdători dar perseverenți, luptăm în mod consecvent pentru a prefăce Berlinul occidental dintr-un fitil arzînd mocnit în apropierea butoiului cu pulbere atomică, într-un oraș pașnic și liber. Împreună cu țările lagărului socialist noi am înaintat propunerea cea mai pașnică dintre toate propunerile pașnice. Dar se repetă vechea și străvechea vorbă din popor, cunoscută încă din antichitate: „Țineți hoțul!" — strigă hoțul fugind.

Aceasta este ușor de dovedit prin nenumărate fapte și ele sînt cunoscute tuturor, în afară de cei care intenționat închid ochii și își astupă urechile. Propun cîteva „rebusuri". Iată niște citate din cuvîntări diferite; rămîne să ghiciți cine este autorul. Primele două: „Noi oprim vesnica mișcare a germanilor spre sudul și spre vestul Europei și ne îndreptăm privirea spre teritoriile răsăritene". Următoarea: „Tinerii țărani, veniți din Răsărit, trebuie să rămînă țărani, pentru ca la timpul potrivit să ne poată ajuta să colonizăm Răsăritul". Cine a spus acestea? Primele cuvinte ii aparțin lui Adolf Hitler, celelalte lui Konrad Adenauer. Seamănă, — nu-i așa? Iată acum citate care ne privesc îndeaproape pe noi, oamenii sovietici. Primul: „Sînt convins că toate tratativele cu Uniunea Sovietică trebuie să se bazeze pe forță". Al doilea: „Niciodată încă popoarele slabe nu s-au bucurat de binefacerile păcii — acestea au fost rezervate numai popoarelor puternice". Primul a fost rostit de Konrad Adenauer, cel de al doilea de Adolf Hitler...

Iată încă două opinii: „Noi nu vrem război... Eu am nevoie de înarmare defensivă". A doua: „Noi sîntem pentru pace, dar pentru o pace înarmată". Cît de pașnici par domnii aceștia, care, în esență, au rostit aceeași frază, doar diferit redactată! Cine sînt? Primul e Herman Goering, al doilea, Franz Josef Strauss.

Se poate prelungi la infinit jocul acesta, alăturînd fraze ce sună la fel, aceleași idei fățișe sau secrete — aparținînd căpeteniilor celui de al treilea Reich și Republicii Federale Germane. Pe emblema acesteia figurează din nou aceeași pasăre de pradă, pe care a caracterizat-o atît de expresiv Heinrich Heine în „Basm de iarnă":

Deasupră-mi se rotea,
Cu ghiare ascuțite, eretele
Și amenințau privirile-i piezișe
Ce asemănător părea
Cu vulturul prusac!
În pieptu-mi se înfipse
Cu ghiarele ascuțite..

Popoarele iubitoare de libertate au smuls din ghiarele acestui simbol de pradă zvastica. Dar ghiarele au rămas. El doarme, dar visează cum să înfigă aceste ghiare în pieptul tînărului stat socialist german și în pămînturile străine din Răsărit, dincolo de frontiera pașnică pe Oder — Neisse, care a fost stabilită la Potsdam prin hotărîrea celor trei state învingătoare și pe care Republica Democrată Germană o recunoaște. În calitate de corespondent al „Pravdei" am asistat la timpul său la pronunțarea verdictului împotriva principalilor criminali de război de către Tribunalul militar internațional din München. Priveliștea era respingătoare, ba mai mult, de-a dreptul grețoasă. N-aș dori s-o mai văd încă odată. Și ca optimist din natură, nădăjduiesc că Franz Josef Strauss și colegii săi intru revanșă, ale căror gînduri și cuvîntări amintesc atît de mult de gîndurile și cuvîntările celor care la timpul lor au fost pe bună dreptate osîndiți de Tribunalul militar internațional, se vor trezi la timp și vor găsi pentru tinerii țărani, — păstrați, după cum mărturisesc citatele de mai sus, pentru colonizarea pămînturilor din Răsărit, — vreo ocupație mai cinstită și în ori ce caz, mai puțin fatală...

(Din „Literaturnaia Gazeta").

Aleea Karl Marx din Berlinul democrat.

ERNST SCHUMACHER

Potsdam

Frînturi din faima prusacă!...
Mîini juruite, în pulbere, astăzi!
Trufașe palate și temple:
Măsluite mărturii!
În obidă
Zac moliile trecutului.
În clădirea
Împărăteștilor războinici
Domnește azi
Partidul Muncitorilor.

ELNA CHRISTIANSEN

Doar întrebare este?

Pulbere de flori dănțuia pe-asfalt
Cînd către universitate
Întîia oară-mpreună-am pornit.
Bătrîna de la chioșcul de ziare
Mereu mi-o amintesc. Era-n nămiezi:
Cu cîtă ciudă ne-a privit din urmă!

Mereu mă-ntreb și acum de ce-o
tăcea.
Doar pentru că întunecată-i era
pielea!
Ori pentru că la braț eram în plină
zi!

În românește de
N. ARGINTESCU-AMZA

HEINZ RUSCH

Clădire nouă

Casa aceasta ați clădit-o
nu ca moartea-n ea să vegheze:
e un imn de piatră-nălțat
vieții,
menit să dureze.
Acoperișul de tigle —
pasăre cu pene purpurii
gata să zboare.
orizontul ferestrelor sale
cuprinzînd nesfîrșitul speranței,
insula-nfloriță-a grădinii
pentru Robinsonii-copii,
baia cu albul faianței,
toate vă bucură
și vă cuprind cu brațul luminii.
Inima v-o simt în bătaia
din pieptul minuscul al ceasului,
în fluxul electric al lămpii,
în răbufnirea de lavă
a apei ce fierbe
mic și domestic vulcan —
în rotirea de albe petale
a laptelui fiert
pentru copii, să cîneze.
Casa pe care ați clădit-o
e imnul de piatră-nălțat
vieții,
menit să dureze.
A făcut parte și Pacea
din materialul de construcție — al casei.
După clipa solemnă
a inaugurării,
ați semnat un contract
pentru-o viață fericită.
Contractul acesta cu viața
și noi îl semnăm,
ca nimeni nici cînd să nu poată
casa cea nouă
din temelii s-o refeze,
căci voi ați clădit-o
ca un imn de piatră-nchinat
vieții,
menit să dureze.

În românește de OTTO STARCK

Popasul la Praga mă face să mă gîndesc la înaltul examen de maturitate pe care l-au dat cetățenii orașului cînd inima lor bătea în ritmul întregului popor ceh și în timp ce „pasul de gîscă" pingărea pavajul, sub filfîirea steagului cu zvastică de pe Reichskommandatur".

Al cîtelea război și a cîta ocupație în istorie? A cîta încercare, a cîta chinuitoare „Noapte a lui Iov" se abătea peste Praga? Tîlcul suferințelor potopind pe legendarul Iov s-a schimbat însă. Eroul modern îndură nefericirile, torturile, cu stoicism, dar și ripostînd. În Slovacia, titlul unui poem de Mihalek sună chiar *Iov răsculat*. Iar elegia lui František Hrubin e unul din cele mai puternice acte poetice de acuzare a sălbaticei represiuni fasciste, ce a urmat atentatului împotriva lui Heydrich, și care a fost prezentată pe scena teatrului ca primă premieră postbelică, în chip de cor vorbit:

...Aici, la capătul torturii,
pămîntul ceh rămase-acum
o scoică ce-a uitat-o-n drum
refluxul focului, al urii —
și groaza amuți în scrum.
. . . . . .
Boemie, frumoasa mea,
pictură-n cadre seculare!
Cîți nu te-au sfîșiat, pe rînd,
crăpînd culoare de culoare,
în întuneric de mormînt,
ca să revii, învingătoare,
în cadrul tău, pe-acest pămînt!

În această vreme, la închisoarea Pankrác, Julius Fucik își scria în pragul morții, nemuritorul lui testament „Cu șireangul de gît". În această vreme, la Pečkárna, sediul gestapoului, alți patrioți erau supuși la chinuri. Și plăcile comemorative de pe clădirile cu o arhitectură impozantă, apar ca o coincidență simbolică. Praga se prezintă nu numai prin masivitatea și avîntul ogivelor, ci și prin oamenii ce și-au zidit de bună voie viața, nu la temelia clădirilor — ridicate cu secole înainte — dar în istoria fierbinte a izbăvirii Pragăi, a luptei ei pentru libertate. „Maica Praga, spune un alt poet, Jaroslav Seifert, nu fost niciînd de porțelan". Ea a îndurat chinuri, a suportat răni, și s-a ridicat la luptă.

Iar František Halas, poetul luptător, cu versul uneori torturat ca însăși epoca sa, același František Halas, care scrisese o elegie amară cînd Antanta cedase lui Hitler la München o fîșie de țară, lăsînd să se includă restul în protectoratul „Boemiei și Moraviei", a fost printre cei dintîi care au clamat cutremurul patrioților în fața morții. *Și deodată* e tălmăcit unul vestit poem al său:

Deodată acolo vor fi
— cu toți —
Cîți ochi s-or aținti asupra voastră,
dar voi-veți vedea!
Veți simți doar o ciudată neliniște
ca și cum
v-ar privi de la spate...

Așa numeau ceilalți. (Și ocupația a lăsat în țară să dispară a 75.000 de asasinate!) Dar alți eroi se luptau să trăiască și știau cu ce să lupte.

Cei rămași în viață nu sînt numai nume cunoscute care flutură pe buzele tuturor. Sînt oameni simpli, cu ocupații simple, care s-ar mira ei singuri dacă li s-ar spune altfel decît: cetățeni. Și totuși oamenii nu-i uită. Tovarășii lor le-au devenit prieteni, și le poartă un respect cald, manifestat cu orice prilej. Un exemplu, între altele. La Praga, luam masa la Clubul scriitorilor. Masa o serveau doi ospătari, unul pentru „mîncare" celălalt pentru „bere". Doi oameni cărunți, gîrbovi, care vorbeau nu o dată cu scriitorii ca părinții cu fiii lor. I-am întrebat pe Ervin Hrych, colegul ceh care ne însoțea, despre ciudățenia acestei familiarități care părea în ordinea lucrurilor. — „Simplu, — mi-a spus el. În timpul ocupației, scriitorii nu dezbăteau doar probleme la club. O dată, adăpostind un parașutist, au folosit cuțitele proprii de masă ca să-l hrănească în ascuns. Ospătarii o știau prea bine. Dar arestați, bătuți, ei n-au scos un singur cuvînt". Nu mă mir înțelegerea frățească între ospătari și ospătați, nici caldul respect cu care aceștia din urmă îi se adresau celor dintîi!

★

...Ceasul meșterul Hanus, profesor de matematică la Universitatea din Praga, a construit în turnul primăriei un orologiu cu zodiac fără pereche, cinstiții nobili care l-au finanțat i-au scos ochii într-o noapte ca să nu mai repete alături nemaipomenita măiestărie a meșterului vremii marcate de cele patru statui (Avarul, Vanitosul, Invidiosul și Moartea), care execută în fiecare oră la bătăile de clopot gesturi „firești" (vanitosul își potrivește dunga veșmîntului, bețivanul își pipăie chimirul, invidiosul agită iataganul, iar moartea — coasa), în timp ce un cocoș deschide o fereastră și 12 apostoli defilează de secole în fața spectatorilor de o clipă. Dar maestrul Hanus de Ruje nu și-ar fi închipuit nici chiar el, ce ore complete pentru Praga ocupată avea să vestească ceasornicul. Și cu atît mai puțin și-ar fi putut închipui azi trecătorii de pe străzile ce se pierdeau în anii războiului în subsolul berăriei de pește drum...

Dacă pe pămînt, Praga tăcea cu cîinele în gură, sub pămînt se pregătea insurecția. Chiar în fața turnului, „catacombe" berăriei „La Binder" (U Binderu) — datînd din secolul al XII-lea, se adună Consiliul național ceh. În spatele cu tarocul inofensiv al orologiului, inima vie a clasei muncitoare bătea, gîfîind, sîngele și adunînd mai apoape sforțările eliberării. Cei mai buni 30 ai poporului orînduiseră să dirijeze Praga la insurecție. La 5 mai 1945 — semnalul insurecției era dat chiar de la postul de radio ceh. Apoi, deodată, asediatorii au auzit un apel: „Ajutor! Ne atacă fasciștii!" La Pankrac, SS-iștii se grăbeau să lichideze patrioții luați în vizetă; un fanatic SS aruncă o grenadă asupra orologiului vechi, închipuindu-și că poate opri și timpul în loc! (Doi ani s-a trudit apoi o comisie de stat să descifreze și să restaureze mecanismul secular, distrus într-o clipă de un besmetic!) Și poporul sări în apărare. Hitleriștii pătrunseseră la radio, luptele se dădeau pe coridoare; ascunși într-o cameră, la parter, crainicii chemau la arme. Primele ajutoare au pătruns prin acoperiș cu topoare și rîngi. Căci praghezii n-aveau pe atunci mai mult de 700 de puști! Radiofoniștii au recurs la un șiretlic: au ordonat prin telefon, în germană, gărzii postului emițător din Strasnice să remită instalațiile tehnicienilor cehi de serviciu. Iar Consiliul național ceh a cărui inimă erau comuniștii, chemă populația să ridice baricade. Tramvaie, lăzi de gunoi, pietre de pavaj, butoaie, cărămizi, felinare, cabine de telefon public, cele mai disparate lucruri s-au suprapus într-o singură unitate: baricada. (E vie în amintire nuvela lui Jan Drda, *Baricada mută*). Hitleriștii, surprinși de insurecție, urziră un plan diabolic: generalul SS Pückler chemă împotriva orașului 40.000 de SS-iști din sud și o formație aeriană din Dresda. Praga fu salvată de înaintarea armatelor sovietice care ajunseseră la Dresda pe la nord, înainte de decolarea grosului escadrei. Și deși, cîteva din ele au reușit să arunce bombe asupra clădirii principale a radiodifuziunii, nimicind studioul, totuși la postul Strasnice emisiile insurecției continuau. Lupte grele de stradă s-au dat la 6 și 7 mai în Praga asediată. Hitleriștii atacau suburbiile. Artileria bombarda spitale și maternități, și ca să oprească tirul de pe baricade, cotropitorii împingeau femeile și copiii înaintea trupelor.

În Apus se semna capitularea hitleriștilor dar Praga era încă în război. Abia mai tîrziu a pătruns primul tanc sovietic în ultima capitală însîngerată. Pe rînd au căzut sediul gestapoului, gara principală, închisoarea Pankrac. La ora 1 suna victoria în Praga! La postul de radio, victoria o salută un poem: *Mereu mai departe!* de Jan Neruda și acordurile muzicii lui Smetana însoțeau bucuria populară. Avea oare să sfîrșească prin aceasta lupta patrioților? Nu! Pînă la cucerirea puterii, pînă la instaurarea guvernului democrat popular, pînă la revoluția din 1948, nu a fost o clipă de răgaz.

Și de fiecare dată, muncitorul pașnic a avut un rol de luptător!

Dar o dată pușca pusă deoparte, ostașul anonim în salopetă a pornit la muncă. Simplu, lipit de pămînt, a început să reconstruiască și să construiască... Acest om fără nume, care a știut să poarte cu cinste în primul rînd numele de Om, a fost iubit de popor și cîntat de poeți.

Veronica PORUMBACU

J. CUMPELÍKA (R.S. Cehoslovacă)

Pe baricade

PRAGA LUPTĂTOARE

INDEMN LA VIGILENȚA

L. MNACKO:

„Moartea se numește Engelchen"

În „Moartea se numește Engelchen". A doua piesă „Poduri spre Răsărit", lucrare închinată prieteniei dintre Uniunea Sovietică și Cehoslovacia, a fost distinsă cu Premiul de stat.

„Apele Oravei", „Drumul soarelui", „E departe pînă la Whampoa" sînt numai cîteva din cunoscutele sale reportaje. A făcut încercări izbutite și în domeniul schiței, volumul intitulat „Strada Marx" fiind bine primit de cititori și apreciat favorabil de critica literară.

Lucrarea sa de căpetenie, „Moartea se numește Engelchen" a cunoscut un binemeritat succes nu numai în Cehoslovacia, dar și peste hotare, fiind tradusă în 14 limbi străine. Romanul este un puternic rechizitoriu al barbariei hitleriste și un imn închinat libertății.

Eroul cărții, luptător într-un detașament de partizani, pe patul spitalului în care zace grav rănit, în primele zile ale eliberării, își rememorează, pînă în cele mai mici detalii, cumplitele episoade ale încleștării supraomenești la care a luat parte.

Sînt în carte momente de un profund tragism, ca de pildă arderea satului Ploștina, împreună cu locuitorii săi. Întocmai ca în satele Rusiei și Ucrainei, ca la Lidice sau Oradour sur Glane, Franța, hitleriștii au crezut că prin asasinate și represiuni demne de evul mediu pot înfrînge voința popoarelor. Asemenea orori n-au făcut însă decît să îndîrjească și să călească și mai mult voința de luptă a popoarelor. Această voință este convingător ilustrată de faptele supraomenești ale micului detașament de partizani, hăituit zi și noapte de SS-iști.

Diferite episoade pledează convingător împotriva războiului. Apar arătate în toată amploarea lor, concret, viu, cauzele răului. Cititorului i se insuflă o ură fără margini împotriva tuturor acelora care au împins omenirea la asemenea suferințe sau care se pregătesc să le provoace din nou. Eroul cărții reflectează după ce a trecut prin grele frămîntări interioare:

„Da, așa a fost, eram puțini atunci, nu înțelegeam pînă la capăt multe lucruri care astăzi ne sînt limpezi, neînțelegerile și prejudecățile noastre au lucrat pentru dușmani; dure și inflexibile au fost legile unirii noastre, pentru că conștiința ne era sărac pe atunci... Dar astăzi, noi, cîți am supraviețuit, și, voi, noi toți, sutele de milioane de oameni pe care comunismul ne călăuzește în lupta împotriva războiului, sîntem infinit mai uniți și mai tari; tari prin armele noastre, tari prin conștiința noastră, tari prin bazele noi ale unirii noastre de monolit. Soarta lui Engelchen e dinainte pecetluită — dar fiți vigilenți! Vigilenți".

Iată mesajul și sensul acestei emoționante povestiri.

Jean GROSU

Săptămîna

In această zi...

Europa răsuflase ușurată. Un val de bucurie, de entuziasm, de încredere și de speranțe în viitor, cuprinsese atunci oamenirea. Subsolurile Reichstagului mai fumegau încă, dar sus, pe cupolă, flutura steagul roșu, steagul victoriei totale într-un război impus lumii de paranoicul de la Berchtesgaden. Oamenii ieșiseră pe străzi, se îmbrățișau, necunoscuții sărutîndu-se și ziceau: frate. Coșmarul se isprăvise. După șase ani de suferințe, de distrugeri, de moarte și sînge, prima zi senină, primele raze de soare pe care oamenii începeau să le vadă și să le simtă, apăruseră. Era 9 Mai 1945. Ultimele lovituri trase în capitalele lumii vesteau pacea. Războiul se sfîrșise.

Dar se isprăvise oare cu adevărat? Fuseseră spulberate ultimele rămășițe ale războiului, înăbușite și cele mai slabe zvîcniri ale monstrului învins? Răspunsul este negativ. Undeva sub cărbunii stinși sub spuza rece mai fumegau niște cioturi strîmbe. Sub edificiul prăbușit al militarismului german mai zăboveau cîteva scîntei și în minți bulmăcite tresăreau cioburi de speranță. Din păcate, și astăzi cînd sărbătorim 17 ani de la proclamarea victoriei, istoria nu poate consemna încă semnarea tratatului de pace, nu poate considera războiul sfîrșit. Rămășițele sale ființează, mențin treaz, în centrul Europei, pericolul izbucnirii unui nou război.

Situația de fapt este aceasta: lipsa unui tratat de pace cu Germania, existența a două state germane cu orînduiri, moduri de gîndire și scopuri diametral opuse, menținerea unui statut de ocupație și în sînul, un Berlin occidental, agresiv și neliniștitor. Berlinul și problema germană formează astăzi în ansamblul politic internațional o chestiune primordială, o problemă cheie. Abordarea și rezolvarea ei de pe baze realiste, cu considerarea stării de fapt create ca urmare a acțiunilor întreprinse de puterile apusene în anii postbelici, constituie o adevărată piatră de încercare a bunei credințe în cadrul dialogului angajat între Est și Vest. Este inadmisibil ca după 17 ani, să se mențină în centrul Europei o situație anormală, febrilă, care prezintă un risc serios pentru cauza păcii pe continentul nostru și în lume. Se vorbește uneori și în Occident despre acest pericol. Dar izvorul acestui pericol este bine întreținut și alimentat.

Într-un articol trecut, spuneam că primăvara aceasta aduce și în ce privește problema germană unele speranțe. Consultările și tratativele sovieto-americane în legătură cu Berlinul occidental ajunseseră la stabilirea unor puncte de contact. Cum spunea N.S. Hrusciov „există unele licăriri care dau speranța că se poate realiza un acord". Întărirea acestor licăriri ar influența în bine întreaga situație internațională, ar stabili încrederea în cadrul tratativelor începute între Răsărit și Apus pe diverse planuri, ducînd la mult așteptata destindere în relațiile dintre state. Dar licăririle apărute la un moment dat sînt întunecate de suflul rece al experiențelor nucleare americane. Pentru că această reluare a experiențelor înseamnă manifestarea vechilor tendințe ale războiului rece. A reapărut pe alocuri vechea lipsă de dorință de a aprecia cu luciditate situația din Europa. Pe de o parte se vorbește despre tratative și se manifestă semnele unei oarecari înțelegeri a stărilor de fapt. Pe de altă parte se încearcă menținerea rămășițelor celui de al doilea război mondial. Aceste poziții se bat cap în cap și nu fac să înainteze deloc tratativele începute. Chiar despre aceste tratative unele cercuri politice apusene vorbesc ca despre sondaje. Deci nici vorbă de un acord, ci doar sondarea unor posibilități în ce privește perspectiva unui acord, adică vorbe goale și nu discuții serioase. În legătură cu Berlinul occidental, personalități americane marcante spun că în nici un caz nu se gîndesc să considere „problema staționării trupelor occidentale în Berlin"... drept obiect pentru tratative. Atunci despre ce să se vorbească cînd această prezență înseamnă tocmai statut de ocupație, tocmai o rămășiță a stării de război?

Această poziție apare ca o concesie făcută Bonnului. La discuțiile din Bundestag privind această problemă a biruit punctul de vedere al „durilor" în fruntea cărora se află von Brentano. Aceiași von Brentano care a alergat la Washington să încerce să pună bețe în roate tratativelor sovieto-americane. „Durii" au exercitat presiuni și în cadrul sesiunii NATO desfășurate la Atena. De data aceasta purtătorul de cuvînt a fost Strauss, secondat de ministrul de Externe francez Couve de Murville. Primul a cerut chiar de pe aeroport ca NATO să devină putere atomică, ca dreptul de folosire al armei atomice să nu fie exclusiv al președintelui S.U.A. Indirect aceasta înseamnă înzestrarea Bundeswehrului cu arma atomică. Protestul unor țări membre ale NATO, discuțiile pe care Strauss le-a avut cu delegația americană, l-au determinat pe acesta să-și retracteze declarațiile anterioare, arătînd că s-a exprimat greșit din necunoașterea exactă a limbii engleze. În ce privește transformarea directă a NATO în „cea de a patra putere nucleară", ea rămîne o problemă, hotărîtă, dar de viitor, consiliul permanent al Pactului Atlantic urmînd să elaboreze „liniile directoare".

Bonnul n-a căpătat încă focoasele atomice pentru rachetele pe care le posedă de pe acum. Conform declarațiilor ministrului de război american Mc. Namara nu există o opoziție principială în această privință, ci doar de îndeplinit o condiție; țările NATO să-și sporească armamentul clasic furnizat de americani.

Pacea Europei și a lumii implică o mare răspundere în fața întregii omeniri. Ascuțimea, gravitatea problemei germane și a Berlinului occidental aflate în discuție nu se ameliorează cu vorbe goale din partea puterilor occidentale, ci cu măsuri eficace. Le așteptăm încă. Oamenii simpli speră ca după 17 ani de la victoria asupra fascismului logica să învingă, rămășițele războiului să fie lichidate. Pacea trebuie să triumfe, pentru că aceasta e în firea lucrurilor și în inima popoarelor. Jertfele, suferințele din cel de-al doilea război mondial nu pot fi zadarnice. În această zi a Victoriei ele cheamă la înțelegerea realității, la tratative eficace. Pacea trebuie salvată, iar ultimii cărbuni ai războiului stinși, în așa fel încît nici o scînteie răzleață să nu mai poată provoca un alt dezastru.

Al. GÎRNEAȚĂ

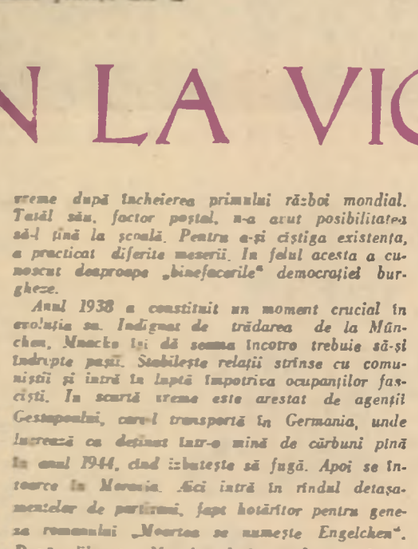

JAROSLAVA LUKCSOVÁ (R.S. Cehoslovacă)

Miner

REDACȚIA: București — B-dul. Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36 ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon 13.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.